

KAUAS-hanke 2001–2002

Kehitämme palveluja Autisti- ja ASperger-nuorille

KAUAS-hanke
Etelä-Suomen lääninhallitus
ISBN 952-460-026-9

KUVAILULEHTI

Julkaisija

Etelä-Suomen lääninhallitus

Julkaisun päivämäärä

31.12.2002

Tekijät

KAUAS-hankkeen ohjausryhmä
Sihteeri Mirjami Hagman

Julkaisun nimi

KAUAS-hanke 2001–2002
– Kehitämme palveluja AUTisti- ja ASperger-nuorille

Tiivistelmä

KAUAS-hankkeen tavoitteena on ollut autisti- ja Asperger-nuorten sosiaalisen ja ammatillisen elämänhallinnan ja työllisyyden parantaminen. Projektin nuoret (74 nuorta) opiskelevat tai ovat opiskelleet valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opintokokonaisuuksia Keskuspuiston ammattiopistossa Helsingissä, Keravalla tai Porvoossa Opiskelijoiden kotikunnat (15 kpl) Uudellamaalla ovat rakentaneet yhteistyössä sidosryhmien kanssa osaavia palveluverkostoja näille nuorille. Tätä tarkoitusta varten kunnat ovat palkanneet viisi työntekijää.

Asiakaslähtöinen palveluohjaus on ollut toimintatapana. Palveluohjaajat ovat rakentaneet yksilöllisiä palvelupolkuja asiakkailleen monialaisena hallinnonalojen ja eri kuntien välisenä yhteistyönä. Palveluohjaajia ja sidosryhmiä on koulutettu autismlalan erityisosaamisalueilla. Projektin aikana kunnat ovat lisäksi kehittäneet omaa palvelujärjestelmäänsä voidakseen vastata autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden tarpeisiin elämänkaaren eri vaiheissa. Kuntien palvelujen suunnittelua varten on kartoitettu autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelutarpeita Uudellamaalla ja selvitetty Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten sairaalan lastenneurologisen toimialan seurannassa 1.1.1997–31.12.2001 olleiden autismin kirjoon kuuluvien potilaiden lukumäärää.

Yhteistyö on ollut toiminnan voimavara. Erityisesti omaisten ja muiden lähi-toimijoiden osallistuminen tasavertaisina asiantuntijoina on ollut voimaantumisen lähde. Toimijoiden tietotori on toiminut verkostoitumisen ja innovaatioiden vaihdon kenttänä. Omaistoiminta on juurrutettu olemassa oleviin järjestöjen toimintoihin. Oppilaitokset ja alan järjestöt ovat tarjoutuneet huolehtimaan sidosryhmien koulutuksesta ja tietotoritoiminnan jatkamisesta.

KAUAS-hanke on toiminut yhteistyössä useiden autismlalan projektien kanssa tiedonvaihdossa ja koulutusyhteistyössä. Jatkossa on suunnitteilla verkostohanke. Tämän osaamisverkoston aikaansaamiseksi on projektissa tehty alueellisen verkoston rakentajan starttipaketti.

Avainsanat (asiasanat)

Uudenmaan alue, autismin kirjo, palveluohjaus, palveluverkosto, verkosto, yhteistyö

Kokonaissivumäärä

Teksti 31 + liitteet 4

Kieli

Suomi

Hinta

Maksuton

Jakaja

Etelä- Suomen lääninhallitus
PL 110, 52101 HELSINKI
puh. 02051 6121
etunimi.sukunimi@eslh.intermin.fi
www.laaninhallitus.fi/etela

Kustantaja

KAUAS-hanke

ISBN

952-460-026-9

Painopaikka

Helsinki

INFORMATIONSSIDA

Utgivare

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Utgivningsdag

31.12.2002

Sammanställd av styrgruppen för KAUAS-projektet
sekreterare Mirjami Hagman

Publikationens namn

KAUAS-projektet 2001–2002
– Vi utvecklar servicen för unga med autism eller Aspergers syndrom

---

Resumé

Syftet med KAUAS-projektet har varit att förbättra den sociala och yrkesmässiga livskompetensen och sysselsättningen för unga med autism eller Aspergers syndrom. De (74) unga som projektet gäller studerar eller har studerat studiehelheter inom den förberedande och rehabiliterande undervisningen och handledningen vid Keskuspuiston ammattiopisto i Helsingfors, Kervo eller Borgå. Studerandenas hemkommuner (15 st.) i Nyland har i samarbete med intressenter byggt upp kompetenta servicenätverk för de unga. För detta ändamål har kommunerna anställt fem personer.

Arbetsättet har varit en klientorienterad servicestyrning. Servicehandledarna har byggt upp individuella servicevägar för sina klienter i form av ett tvärsektorieellt samarbete mellan förvaltningsområdena och de olika kommunerna. Servicehandledare och intressenter har utbildats inom autisms specialkompetensområden. Under projektiden har kommunerna dessutom utvecklat sitt eget servicesystem för att kunna möta de behov som personer inom autismspektrum har i olika faser av livscykel. För planering av kommunernas service har behovet av service för personer med störningar inom autismspektrum i Nyland kartlagts. Dessutom har man utrett antalet patienter inom autismspektrum som har varit under uppföljning inom området för barnneurologi vid Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts barn- och ungdoms sjukhus under tiden 1.1.1997–31.12.2001.

Samarbetet har varit verksamhetens resurs. I synnerhet anhörigas och andra närstående aktörers deltagande som jämbördiga experter har varit en källa till egenmakt (empowerment). Aktörernas kunskapstorg har fungerat som ett fält för nätbildning och innovationsutbyte. Anhörigverksamheten har inplanterats i existerande organisationers verksamhet. Läroanstalterna och branschorganisationerna har erbjudit sig att sörja för intressenternas utbildning och kunskapstorgens fortbestånd.

KAUAS-projektet har verkat i samarbete med flera projekt inom autismområdet gällande informationsutbyte och utbildningssamarbete. I framtiden planeras ett nätverksprojekt. För att få detta kompetensnätverk till stånd har inom projektet utarbetats ett startpaket för den som bygger regionalt nätverk.

Nyckelord (ämnesord)

Nyland, autismspektrum, servicestyrning, servicenätverk, nätverk, samarbete

---

Antalet sidor, totalt

text 35 + bilagor 4

Språk

finska

Pris

avgiftsfri

Distributör

Länsstyrelsen i Södra Finlands län
PB 110, 52101 HELSINGFORS
tfn 02051 6121

fornamn.efternamn@eslh.intermin.fi
www.lansstyrelsen.fi/sodra

Förläggare

KAUAS-projektet

ISBN

952-460-026-9

Tryckort

Helsingfors

KAUAS-hanke 2001–2002

Kehitämme palveluja AUtisti- ja ASperger-nuorille

KAUAS-hanke oli Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittama projekti, jossa tavoitteena oli syrjäytymisen ehkäisy ja toimintalinjana oli tasa-arvon ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen työelämässä heikossa työmarkkina-asemassa olevaa ryhmää tukemalla.

Autismi on neurobiologinen keskushermoston kehityshäiriö. Autismin kirjoon kuuluvat autismin lisäksi Aspergerin syndrooma sekä mm Rettin oireyhtymä ja disintegratiivinen kehityshäiriö.

Suurin osa autisti- ja Asperger-nuorista on perinteisesti syrjäytynyt tai syrjäytetty yhteiskunnan normaalitoimintojen ja työelämän ulkopuolelle.

Keskuspuiston ammattiopisto aloitti omaisten myötävaikutuksella valmentavan ja kuntouttavan ammatillisen opetuksen ja ohjauksen autisti- ja Asperger-nuorille vuonna 1997. Koulutus on ensimmäinen laatuaan Suomessa.

Yhteiskunnalta tarvitaan koulutuksen jälkeen uusia tapoja ja riittäviä resursseja vastata näiden nuorten tarpeisiin, jotta perusoikeudet toteutuisivat myös heidän kohdallaan. Autistien- ja Asperger-henkilöiden tarvitsema tuki on yksilöllistä räätälöintiä vaativaa moniammatillista yhteistyötä. Jokaisessa siirtymävaiheessa nuoren häiriöstä riippuen tarvitaan henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta erityisesti siirtymisessä koulutuksesta työelämään tai jatkokoulutukseen ja mahdollisimman itsenäiseen asumiseen. Siirtymiset tulee huolellisesti suunnitella ja toteuttaa, jolloin tieto parhaiten siirtyy tukihenkilöltä toiselle.

Opiskelijoiden siirtymisen valmistelu nähtiin heidän kotikunnissaan tärkeäksi ja yhteistä kehittämistyötä vaativaksi. Keskuspuiston ammattiopisto ja omaiset aloitteentekijöinä kokosivat toimijat KAUAS-hankkeeseen. Opiskelijoiden kotikuntien ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittama projekti toteutettiin vuosina 2001–2002 Uudenmaan alueella. Aktiivisina toimijoina projektissa oli 15 Uudenmaan kuntaa, Keskuspuiston ammattiopisto, opiskelijat (74 kpl), opiskelijoiden omaiset, järjestöt, palvelujen tuottajat ja muut sidosryhmät. Etelä-Suomen lääninhallitus koordinoi ja hallinnoi hanketta. Sosiaali- ja terveysministeriö toimi hankkeen valvojana. Kunnat kehittivät palveluja ja yhteistyötä toimintatapanaan palveluohjaus. Projektissa olleet työntekijät keskittyivät opiskelijoiden palvelupolkujen, palveluverkoston ja palvelujen kehittämiseen. Samanaikaisesti kunnat kehittivät palvelujärjestelmiään autisti- ja Asperger-asukkaiden elinkaaren eri vaiheita varten. Kaikki projektiin osallistuvat tahot sitoutuivat rakentamaan palveluverkoston ja saumattomia palvelupolkuja nuorille aikuiselämän haltuunottoa varten myös projektin päättyessä.

Toiminta perustui asiakaslähtöiseen, moniammatilliseen, horisontaaliseen yhteistyöhön ja tasavertaiseen asiantuntijuuteen. Projektissa on ollut tärkeä merkitys sillä, että omaiset ovat osallistuneet sekä ohjausryhmään että muihin toimintoihin. Tiedon saatavuutta parannettiin kehittämällä osaamis/oppimisverkoston tiedonvaihtoa. Asiakas- ja omaisosallistumista tuettiin omaehtoisen toiminnan vahvistamiseksi.

Osaavan, oppivan ja työssään kehittyvän henkilöstön tukemiseksi projektissa toteutettiin koulutusohjelma, joka sisälsi autismialan perustietoa, erityiskysymyksiä, kuntoutusta, työsuojelua, lainsäädäntöä, kriisinhallintaa, vajaakuntoisten työllistämistä ja erilai-

suuden kohtaamista käsitteleviä luentoja. Luennot olivat avoimia kaikille. Yhteistyön virittämiseksi ja lujittamiseksi järjestettiin molempina vuosina tietotori, jossa palvelujen tarjoajat, ostajat ja käyttäjät kohtasivat.

Projekti toteutui seuraavina toimintoina: Sidosryhmäkoulutus, palveluohjaus, opiskelijoiden verkostojen kokoaminen, palveluohjaajien osallistuminen opiskelijoiden henkilökohtaisten suunnitelmien laadintaan, kartoitukset, kuntaohjelmien suunnittelu, materiaalin tuottaminen kunnille, omaistoiminta, nuorten vapaa-ajan toiminta, omaisten ja nuorten yhteinen harrastaminen, yhteistyö yli hallinto- ja kuntarajojen, yhteistyö eri hankkeiden kanssa sekä toimintojen arviointi.

KAUAS-hankkeen ohjausryhmässä toimivat seuraavat tahot: Sosiaali- ja terveysministeriö, Etelä-Suomen lääninhallitus, Keskuspuiston ammattiopisto, opiskelijoiden omaiset, opiskelijoiden kotikunnat: Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula, Vantaa sekä Läntisen Uudenmaan kunnat: Hanko, Karjaa, Kauniainen, Lohja ja Pohja. Autismialan asiantuntijoina ohjausryhmässä ja verkostoyhteistyössä toimivat lisäksi Autismi- ja Aspergerliitto ry, Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry, Kuhankosken erityisammattikoulu, Merikosken ammatillinen koulutuskeskus, Pääjärven kuntayhtymä, Rinnekoti-Säätiö ja Uudenmaan erityis-huoltopiiri.

KAUAS-hankkeesta on julkaistu 31.12.2002 seuraavat raportit:

1. KAUAS-hanke, Kehitämme palveluja AUtisti- ja ASpergernuorille
2. Autismin kirjoon kuuluvien opiskelijoiden opetus ja ohjaus Keskuspuiston ammattiopistossa
3. Selvitys Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten sairaalan lastenneurologisen toimialan seurannassa 1.1.1997–31.12.2001 olleiden autistiseen kirjoon kuuluvien potilaiden lukumäärästä
4. Autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelutarpeiden kartoitus Uudellamaalla

Yhteistyöstä kiittäen!

Helsingissä joulukuussa 2002

Etelä-Suomen lääninhallitus

Läänin sosiaali- ja terveysneuvos
Osastopäällikkö

Esa Ellala

Ylitarkastaja
Kauas-projektin ohjausryhmän
puheenjohtaja

Leena Ahti

Keskuspuiston ammattiopisto

Rehtori

Olli Daavittila

Kauas-projektin projektipäällikkö

Mirjami Hagman

KAUAS-HANKKEEN OHJAUSRYHMÄN JÄSENET

Riitta Hakamäki riitta.hakamaki@paajarvenky.fi
Pääjärven kuntayhtymä

Arja Jussila arja.jussila@tuusula.fi
Tuusulan kunta, Keski-Uudenmaan kunnat

Tuula Jäderholm tuula.jaderholm@vantaa.fi
Vantaan kaupunki

Lea Karelo lea.karelo@kuhankoski.inet.fi
Kuhankosken erityisammattikoulu

Markus Kaski markus.kaski@rinnekoti.fi
Rinnekoti-Säätiö

Pirkko Leskinen
Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry
Sipoo, omainen

Pirkko Lehikoinen pirkko.lehikoinen@kolumbus.fi
Suomen autismiyhdistys ry, Keski-Uudenmaan
kehitysvammaisten tuki ry, omainen

Anitta Lindström anitta.lindstrom@nkl.fi
omainen

Hilkka Mattila hilkka.mattila@merikoski.fi
Merikosken ammatillinen koulutuskeskus

Markku Niemelä markku.niemela@uehp.fi
Uudenmaan erityishuoltopiiri

Pirjo Poikonen pirjo.poikonen@hel.fi
Helsingin kaupunki

Raija Siren raija.siren@invalidisaatio.fi
Keskuspuiston ammattiopisto

Henrietta Valkonen henrietta.valkonen@autismiliitto.fi
Autismi- ja Aspergerliitto ry

Arja Yliluoma arja.yliluoma@espoo.fi
Espoon kaupunki

Harry Yltävä harry.yltava@lohja.fi
Lohjan kaupunki, Länsi-Uudenmaan kunnat

Varajäsenet:

Esa Chydenius esa.chydenius@rinnekoti.fi
Rinnekoti-Säätiö

Marjo Hautamäki marjo.h.hautamaki@hel.fi
Helsingin kaupunki

Katariina Keskitalo katariina.keskitalo@invalidisaatio.fi
Keskuspuiston ammattiopisto

Pirjo Laatikainen-Bergström pirjo.laatikainen@folkhalsan.fi
Länsi-Uudenmaan kunnat

Ritva Mänttari ritva.manttari@uehp.fi
Uudenmaan erityishuoltoapiiri

Osmo Raaska osmo.raaska@espoo.fi
Espoon kaupunki

Tarja Varsila tarja.varsila@vantaa.fi
Vantaan kaupunki

KAUAS-projektet 2001–2002

Vi utvecklar servicen för unga med autism eller Aspergers syndrom

KAUAS-projektet var delvis finansierat av Europeiska socialfonden. Projektets syfte var att förebygga utslagning och verksamhetslinjen var främjande av jämlikhet och lika möjligheter i arbetslivet genom att stödja en grupp med svag ställning på arbetsmarknaden.

Autism är en neurobiologisk utvecklingsstörning i det centrala nervsystemet. I autismspektrum ingår förutom autism också Aspergers syndrom samt bl.a. Retts syndrom och disintegrativ utvecklingsstörning.

De flesta unga med autism eller Aspergers syndrom har traditionellt varit utslagna eller utstötta från samhällets normala funktioner och arbetslivet.

Keskuspuiston ammattiopisto inledde med anhörigas medverkan en förberedande och rehabiliterande yrkesundervisning och -handledning för unga med autism eller Aspergers syndrom 1997. Utbildningen är den första i sitt slag i Finland.

Av samhället behövs efter utbildningen nya sätt och tillräckliga resurser att möta dessa ungdomars behov, för att de grundläggande rättigheterna skall kunna förverkligas också för deras vidkommande. Det stöd som autistiker och personer med Asperger behöver är ett multiprofessionellt samarbete som kräver utarbetande av individuella skraddarsydda lösningar. I varje övergångsfas behövs, beroende på den unga människans störning, personlig rådgivning och handledning i synnerhet vid övergången från utbildning till arbetsliv eller vidareutbildning och ett så självständigt boende som möjligt. Övergångsfaserna bör planeras och genomföras omsorgsfullt. På så sätt överförs informationen bäst från en stödperson till en annan.

Att förbereda studerandenas övergångsfaser sågs i deras hemkommuner som det viktigaste, något som kräver gemensamt utvecklingsarbete. Keskuspuiston ammattiopisto och de anhöriga som initiativtagare samlade ihop aktörerna för KAUAS-projektet. Projektet som finansierades av studerandenas hemkommuner och Europeiska socialfonden genomfördes under åren 2001–2002 inom Nyland. De aktivaste aktörerna i projektet var 15 nyländska kommuner, Keskuspuiston ammattiopisto, studerande (74 st.), studerandenas anhöriga, organisationer, serviceproducenter och andra intressenter. Länsstyrelsen i Södra Finlands län koordinerade och administrerade projektet. Social- och hälsovårdsministeriet övervakade projektet. Kommunerna utvecklade servicen och samarbetet genom servicehandledning. Projektarbetarna koncentrerade sig på att utveckla servicevägar, servicenätverk och tjänster för studerandena. Samtidigt utvecklade kommunerna sina servicesystem för invånare med autism eller Aspergers syndrom för olika faser i livscykeln. Alla som deltog i projektet förband sig att bygga upp servicenätverk och smidiga servicevägar för att de unga skall kunna klara av vuxenlivet också efter att projektet avslutats.

Verksamheten baserade sig på ett klientorienterat, multiprofessionellt, horisontalt samarbete och jämlik expertis. De anhörigas deltagande både i styrgruppen och i andra funktioner har varit av stor betydelse i detta projekt. Tillgången till information förbättrades genom att informationsutbytet i kunskaps-/inlärningsnätverket utvecklades. Klienternas och de anhörigas deltagande stöddes för att stärka den spontana verksamheten.

För att stödja en kompetent och lärande personal som utvecklas i sitt arbete, genomfördes inom ramen för projektet ett utbildningsprogram med föreläsningar, som innehöll basfakta om autism, behandlade specialfrågor, rehabilitering, arbetarskydd, lagstiftning, krishantering,

sysselsättning av handikappade och bemötande av annorlundaskap. Föreläsningarna var öppna för alla. För att liva upp och stärka samarbetet ordnades bägge åren ett kunskapstorg, där erbjudare, köpare och användare av service möttes.

Projektet genomfördes i form av följande funktioner: intressentutbildning, servicehandledning, byggande av nätverk för unga, servicehandledarnas deltagande i utarbetandet av individuella planer för studerandena, planering av kommunprogram, produktion av material för kommunerna, anhörigverksamhet, fritidsverksamhet för unga, gemensamma hobbyer för anhöriga och unga, samarbete över förvaltnings- och kommungränserna, samarbete med olika projekt samt utvärdering av funktionerna.

I styrgruppen för KAUAS-projektet medverkade följande instanser: social- och hälsovårdsministeriet, länsstyrelsen i Södra Finlands län, Keskuspuiston ammattiopisto, studerandenas anhöriga, studerandenas hemkommuner: Esbo, Helsingfors, Hyvinge, Kervo, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sibbo, Tusby, Träskända och Vanda samt de västnyländska kommunerna Grankulla, Hangö, Karis, Lojo och Pojo. Som sakkunniga inom autismområdet i styrgruppen och nätverkssamarbetet fungerade dessutom Autism- och Aspergerförbundet rf, Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry, Kuhankosken erityisammattikoulu, Merikosken ammatillinen koulutuskeskus, Pääjärven kuntayhtymä, Rinnekoti-Säätiö och Uudenmaan erityishuoltopiiri.

Om KAUAS-projektet publicerades 31.12.2002 följande rapporter:

1. KAUAS-projektet: Vi utvecklar servicen för unga med autism och Asperger-syndrom
2. Undervisning och handledning av studerande inom autismspektrum vid Keskuspuiston ammattiopisto
3. Utredning om antalet patienter inom autismspektrum som har varit under uppföljning inom området för barnneurologi vid Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikts barn och ungdomssjukhus under tiden 1.1.1997–31.12.2001
4. Kartläggning av behovet av service för personer med störningar inom autismspektrum i Nyland

Vi tackar för samarbetet!

Helsingfors i december 2002

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Esa Ellala
länssocial- och hälsoråd, avdelningschef

Leena Ahti
överinspektör, ordförande för styrgruppen för Kauas-projektet

Olli Daavittala
rektor för Keskuspuiston ammattiopisto

Mirjami Hagman
projektchef för Kauas-projektet

KAUAS project 2001–2002

We develop services for young people with Autism or Asperger's syndrome

Partially financed from the European Social Fund, the objective of the KAUAS project was to prevent social exclusion. The policy focused on promoting equality and equal opportunities in working life by supporting a group with a weak position in the labour market.

Autism is a neurobiological developmental disorder that affects the central nervous system. The autistic spectrum disorders also include Asperger's syndrome, Rett's syndrome and the disintegrative disorder.

Most young people with autism or Asperger's syndrome have traditionally marginalized themselves or been marginalized outside the normal functions of society and working life.

The Keskuspuisto vocational college launched an occupational training and guidance programme to provide training and rehabilitation for young people with autism or Asperger's syndrome in 1997. Supported by the families, the training was the first of its kind in Finland.

After the training, new ways and sufficient resources for answering the needs of these young people are needed in society to ensure that their basic rights will also be realised. Autistic and Asperger people need support in the form of individually tailored multi-occupational co-operation. Depending on the quality of their disorder, young people need personal guidance and counselling in each transition stage, particularly during the move from training to working life or further training and living with as much independence as possible. The transitions should be planned and realised with care to ensure the transfer of information between support people.

In the students' home municipalities, the preparations for such transitions were considered important and to require development work. On the initiative of family members, the Keskuspuisto vocational college recruited participants for the KAUAS project. Financed by the students' home municipalities and the European Social Fund, the project was carried out in Uusimaa in 2001-2002. The project involved the participation of 15 municipalities in Uusimaa, the Keskuspuisto vocational college, the students (74) and their families, organisations, service providers and other interest groups. Co-ordinated and administered by the Provincial State Office of Southern Finland, the project was supervised by the Ministry of Social Affairs and Health. While the municipalities developed services and co-operation with the principle of service guidance, the project workers concentrated on the development of service paths, service networks and services. The municipal service systems were also developed with regard to the various stages of the lifecycle of the autistic and Asperger's syndrome people. All parties involved in the project made a commitment to construct service networks and seamless service paths to assist them in taking control of their lives as adults after the end of the project.

Activities were based on customer-oriented, multi-vocational, horizontal co-operation and equality of expertise. The participation of family members in both the steering group and other activities has been of tremendous importance to the project. Availability of information was improved by developing the transfer of information in the knowledge/learning network. The participation of customers and family members was supported to reinforce independent activity.

To support the competence, learning and work-related development of the staff, a training programme was organised within the project that included basic and special information on autism issues, rehabilitation, industrial safety, legislation, crisis management, employment

of disabled persons and lectures on how to face differentness. The lectures were open to the public. To initiate and reinforce co-operation, an information market was organised in both years, providing a meeting place for service providers, buyers and users alike.

The project included the following activities: training of interest groups, service guidance, establishment of student networks, participation of service counsellors in the preparation of the students' personal plans, surveys, planning of municipal programmes, production of material for municipalities, family member action, free-time activities, common activities for the young and their families, co-operation across administrative and municipal borders, co-operation with other programmes and evaluation of actions.

The steering group of the KAUAS project included the participation of the following partners: the Ministry of Social and Health Affairs, the Provincial State Office of Southern Finland, the Keskuspuisto vocational college, the students' family members and the students' home municipalities of Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Siipoo, Tuusula, Vantaa, and the following municipalities in western Uusimaa: Hanko, Karjaa, Kauniainen, Lohja and Pohja. In addition, the following partners acted as experts on autism in the steering group and network co-operation: the Autism and Asperger Association (Autismi- ja Aspergerliitto ry), the Support Association for the Disabled in central Uusimaa (Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry), the Kuhankoski special vocational college, the Merikoski vocational education centre, Pääjärvi federation of municipalities, the Rinnekoti Foundation and the Uusimaa district for special care of handicapped persons.

The following reports on the KAUAS project were published by 31 December 2002:

1. The KAUAS project, We develop services to young people with autism or Asperger's Syndrome
2. The teaching and guidance of students with autistic spectrum disorders at the Keskuspuisto vocational college
3. A report on the number of patients with autistic spectrum disorders monitored by the Hospital for Children and Adolescents of the Helsinki and Uusimaa hospital district between 1 January 1997 and 31 December 2001.
4. Survey of the service needs of people with autistic spectrum disorders in Uusimaa

Thank you for your co-operation!

Helsinki, December 2002

Provincial State Office of Southern Finland

Director, Department for Health and Social Affairs

Esa Ellala

Senior Inspector
KAUAS project steering group
Chairman

Leena Ahti

Keskuspuisto vocational college
Headmaster

Olli Daavittila

Project Manager, the KAUAS project

Mirjami Hagman

SISÄLLYS

1. TAUSTA	1
2. TAVOITTEET	1
3. TOTEUTUS	2
3.1 Alueellinen toiminta	4
3.1.1 Koulutukset	4
3.2 Paikallinen toiminta	12
3.2.1 Kuntaraportit	14
3.3 Yhteistyö voimavarana	35
3.3.1 Rinnekoti-Säätiö ja KAUAS-hanke	35
3.3.2 Yhteistyö koulun kanssa	36
3.3.3 Omaistoiminta	37
3.3.4 Yhteistoiminta muiden projektien kanssa	37
3.3.5 Tietotori	39
4. VERKOSTON RAKENTAMINEN	39
5. PROJEKTIN ARVIOINTI JA TULEVAISUUS	40
LÄHTEET	41
LIITTEET	42

Minigolfia pelaamassa 13.07.2002

Lähdettiin asuntolasta Reetan kanssa vapaa-aikana pelaamaan minigolfia.

Reetta maksoi pallot ja mailat. Minigolf-paikassa oli kaksi rataa. Mentiin sinne, missä oli vähemmän ihmisiä ja varjoa.

Vieressä oli autotie. Autoista lähti meteliä.

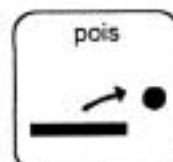
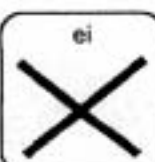
Ihmiset puhuivat ja huusivat yllättävästi. Vieressä oli nurmikenttä. Sielläkin ihmiset huusivat ja puhuivat.

En voinut keskittyä. Minua sattui ihoon ja hermoihin. Minua rupesi ahdistamaan kun oli hälinää ja kovia ääniä ja monta keskustelua.

Inhoan tätä. Melkein kaikissa paikoissa on tätä samaa. En halua mennä. Haluaisin juosta pois. En enää tule tällaisissa olosuhteissa pelaamaan golfia.

Pidän minigolfista. Meillä oli hyvä tasainen peli Reetan kanssa. Koko ajan ajattelin paljon kuinka pahalta tuntui. Pidän sormia korvissa.

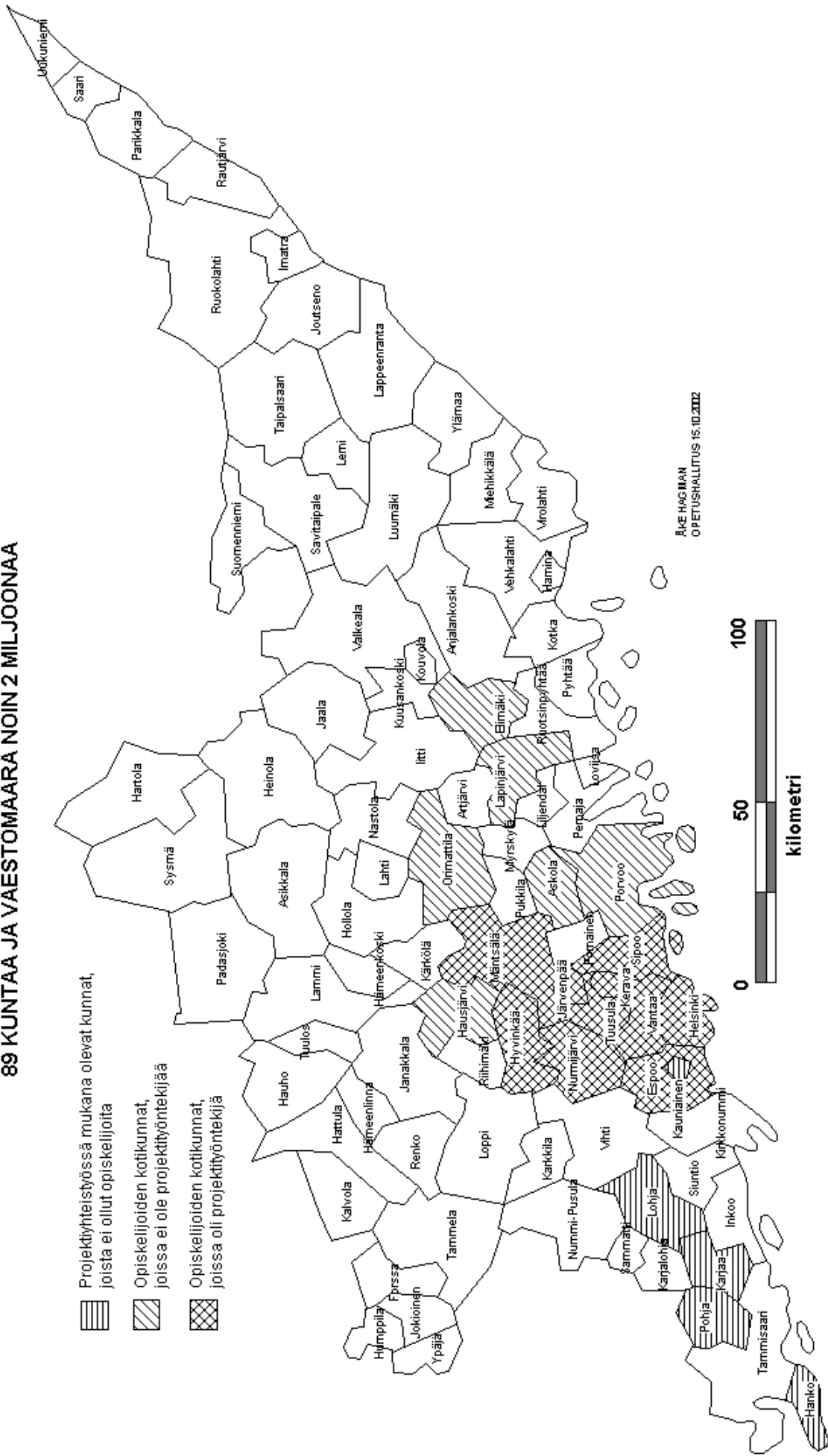
Minun pitäisi mennä pelaamaan golfia vaikka kuudelta aamulla kun olisi hiljaista ja rauhallista. Reettaa ei sattunut eikä ahdistanut mutta minua kyllä.

Olen takaisin asumisharjoittelussa. Minua sattuu vielä ja ahdistaa. Siksi pidän niin paljon autismiyksiköstä kun siellä ei ole niinkuin minigolf-kentällä ja muualla. Pia 13.07.02

KARTTA.
KAAUAS-HANKKEESSA MUKANA OLEVAT KUNNAT JA OPISKELIJOIDEN KOTIKUNNAT VUONNA 2002
ETELÄ-SUOMEN LÄÄNISSÄ:
89 KUNTAA JA VÄESTÖMÄÄRÄ NOIN 2 MILJOONAA

- Projektityöteistyössä mukana olevat kunnat, joista ei ollut opiskelijoita
- Opiskelijoiden kotikunnat, joissa ei ole projektityöntekijää
- Opiskelijoiden kotikunnat, joissa oli projektityöntekijä

1. Tausta

Keskuspuiston ammattiopisto aloitti autisti- ja Asperger-nuorten valmentavan ja kuntouttavan ammatillisen opetuksen ja ohjauksen vuonna 1997. Koulutus oli ensimmäinen laatuaan Suomessa. Omaiset olivat mukana koulutuksen aloitteentekijöinä ja edelleen kehittäjinä. Omaisedustajat toimivat aktiivisesti myös koulutuksen seurantaryhmässä Opetushallituksen, Autismi- ja Asperger liiton ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Ensimmäisten kolmen vuoden aikana Keskuspuiston ammattiopiston työntekijöiden ja opiskelijoiden omaisten välillä dialogi oli vilkasta ja se koettiin rakentavaksi.

Yhteiskunnan valmiudet sijoittaa ensimmäinen opiskelijaryhmä työelämään olivat vähäiset ja siksi tarvittiin uudenlaista ajattelua. Todettiin, että autisti- ja Asperger-nuori tarvitsee tukea, jonka antaminen vaatii erityisosaamista. Yhteiskunnalta tarvittiin uusia tapoja ja riittävästi resursseja näihin haasteisiin vastaamiseen. Jokainen näistä nuorisista tarvitsi yksilöllistä tukea siirtymisessä itsenäiseen elämään. Opiskelijoiden siirtymisen valmistelu nähtiin tärkeäksi heidän kotikunnissaan, kodeissaan ja koulussaan.

KAUAS-hanke oli kehittämishanke, jossa suunniteltiin ja toteutettiin autisti- ja Asperger-nuorten palveluja. Euroopan sosiaalirahasto ja opiskelijoiden kotikunnat rahoittivat hankkeen. Hanke toteutettiin vuosina 2001–2002 Uudenmaan alueella 15:ssä kunnassa (Kartta).

Projektin ohjausryhmässä (Liite 1) olivat edustettuina paitsi hanketta aktiivisesti ajaneet toimijat myös erilaiset autismi- ja Asperger-asiantuntijat. Ohjausryhmän puheenjohtajana oli Etelä-Suomen lääninhallituksen edustaja. Varapuheenjohtajana oli Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry:n edustaja, joka on itse myös opiskelijan omainen. Varsinaisina jäseninä olivat edustajat opiskelijoiden kotikunnista, Keskuspuiston ammattiopistosta, Autismi- ja Aspergerliitto ry:stä, Kuhankosken erityisammattikoulusta, Merikosken ammatillisesta koulutuskeskuksesta, Pääjärven kuntayhtymästä, Rinnekoti-Säätiöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Suomen autismiyhdistys ry:stä ja Uudenmaan erityishuoltopiiristä. Ohjausryhmätyöskentelyyn osallistui omaisedustajia, jotka oli valittu Keskuspuiston ammattiopiston opiskelijoiden vanhempien tapaamisissa. Ohjausryhmän sihteerinä oli projektipäällikkö, joka on myös omainen.

2. Tavoitteet

KAUAS-hankkeessa toiminnan tavoitteena oli syrjäytymisen ehkäiseminen. Suurin osa autisti- ja Asperger-nuorista on perinteisesti syrjäytynyt tai syrjäytetty yhteiskunnan normaalitoimintojen ulkopuolelle. Ongelmia tuottavat näiden nuorten vastavuoroisen kommunikoinnin ja sosiaalisten taitojen puutteet tai erikoisuus sekä huomattava aistimusmaailman erilaisuus. Onnistunut työskentely autistisen tai Asperger-henkilön kanssa vaatii yhteisen kommunikaatitavan opettelua ja yksilöllisten ympäristön ja toiminnan strukturointivaatimusten tuntemusta. Työskentely autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden kanssa onnistuu, kun on käytössä riittävästi erityisosaamista, työyhteisön osaamista ja mahdollisuuksia osaamisen päivittämiseen. Tämän projektin toimintalinjana oli

tasa-arvon ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistäminen tälle heikossa työmarkkina-ase-massa olevalle ryhmälle.

Erityisenä tavoitteena projektissa oli rakentaa palvelupolkuja ja –verkostoja näille Kes-kuspuiston ammattiopistossa opiskeleville autisti- ja Asperger-nuorille, lujittaa yhteis-työtä ja sitouttaa toimijoita pysyvään yhteistyöhön. Palvelut pyrittiin löytämään olemas-sa olevista rakenteista lisäämällä koulutusta ja parantamalla tiedon saatavuutta. Sau-mattomien palvelujen ja esteettömän ympäristön avulla pyrittiin lisäämään yhteiskun-taan osallistumista. Yksilötason tavoite oli osaavan lähiverkoston rakentaminen ja vastuu-henkilöiden löytäminen. Paikallinen tavoite oli kotikunnassa toimivan strategian luomi-nen autistien ja Asperger-henkilöiden hyvinvointipalvelujen järjestämiseksi. Alueellinen tavoite oli toimiva hallinnonalojen ja alueelliset rajat ylittävä monialainen yhteistyö. Val-takunnallinen tavoite oli osallistuminen tiedon levittämiseen ja verkostoitumishankkeisiin.

3. Toteutus

KAUAS-hankkeen ohjausryhmä toimi osin neuvottelukunnan tavoin. Se oli tietoverkoston ydinverkko, jossa projektia kehitettiin tietoa jakamalla ja jalostamalla. Laaja edustus toi laajan tietopohjan. Kuntaedustajan ohjausryhmään osoittivat Espoo, Helsinki ja Van-taa. Keski-Uudenmaan kunnat: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo ja Tuusula lähettivät yhteisen edustajan. Läntisen Uudenmaan kunnat: Hanko, Karjaa, Kauniainen, Lohja ja Pohja olivat projektin ohjausryhmässä mukana hankki-massa valmiuksia autisti- ja Asperger-nuorten palvelujen järjestämiseen, vaikka opis-kelijoita ei näistä kunnista ollut. Koulutuksessa oli mukana myös opiskelijoita, joiden kotikunnilla ei ollut KAUAS-hankkeen projektityöntekijää. Nämä kunnat olivat: Askola, Elimäki, Hausjärvi, Lapinjärvi, Orimattila ja Porvoo. Näiden opiskelijoiden siirtymistä itsenäiseen elämään tuki kotikunnan ja Keskuspuiston ammattiopiston työntekijät sekä KAUAS-hankkeen projektipäällikkö. Opiskelijoiden verkostot kartoitettiin ja sidosryhmien jäsenet osallistuivat hankkeen koulutuksiin ja muihin toimintoihin, kuten omaisten vertaisryhmiin ja nuorten ja omaisten retkiin.

Etelä-Suomen lääninhallitus hallinnoi projektia ja hoiti taloushallinnon. Sosiaali- ja ter-veysministeriö valvoi projektin toimintaa. Projektissa toimivat ohjausryhmä ja siinä edus-tetut tahot omissa organisaatioissaan ja yhteistyössä keskenään. Kunnat toteuttivat palveluohjauksen ja vastasivat palvelujen saatavuudesta oman toimintakulttuurinsa mukaisesti. Helsinki palkkasi kokopäiväisen projektikoordinaattorin kehittämään autis-min kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelujärjestelmää. Espoo ja Vantaa palkkasivat pal-veluohjaajat ja Keski-Uudenmaan kunnat palkkasivat seitsemän kunnan yhteisen pro-jektityöntekijän kehittämään palveluverkostoja ja toimimaan yhdyshenkilönä varmista-massa palvelujen saatavuutta. Länsi-Uudenmaan viisi kuntaa palkkasivat projektityön-tekijän (Liite 2) vuodeksi 2002 tekemään palvelukartoituksen alueellaan.

Projektilla on ollut 15.2.2001 alkaen puolipäiväinen projektipäällikkö. Hänen tehtävä-nään oli suunnitella, koordinoita ja aktivoida projektin toteutus. Yhteistyötahojen etsi-minen ja yhteistoiminnan motivoiminen vaati aktiivista omien verkostojen laajentamis-ta, ajankohtaisten hankkeiden seuranta ja niistä saadun tiedon soveltamista. Projek-

tipäällikkö suunnitteli projektin toteuttamisen ohjausryhmän antamien suuntaviivojen pohjalta. Ohjausryhmä hyväksyi toteuttamissuunnitelmat ja linjasi toimia projektin edetessä. Toimintasuunnitelmassa on esitetty toiminnot ja niiden toteutus. Suunnitelmaan on kirjattu myös miten toiminta jatkuu projektin päättymisen jälkeen vuonna 2003 (Taulukko 1).

Taulukko 1
Toimintasuunnitelma ja toiminnan jatkuminen projektin jälkeen

	2001	kevät 2002	syksy 2002	kevät 2003	syksy 2003 →
Toiminta (tuote)	→ toimijatahot → olemassa olevien palvelujen kartoitus → verkostopohjat	→ HOJKS:it → tarvekartoitus → määrällinen kartoitus → palvelusuunnitelmat → Tykki-opiskelijoiden seuranta ja	testaus → palveluverkotot ja -polut kuvattuina → vastuuhenkilöt	→ toimivat verkostot → opiskelijat siirtyneet työtoimintaan tai jatko-opiskeluluun	→ asuminen, työ ja vapaa-aika → riittävä tuki saatavilla
Toteutus	→ tiedotus → yleisluennot → koordinaattori-koulutus → projektiyhteistyö	→ tiedotus → luennot ammattiryhmille → verkostokoulutus → tietotorit → omaisklubit → henkilöstön työturvallisuus-koulutus → projektiyhteistyö	→ tiedotus → verkostojen konsultointi → oppivat verkostot → omaistoiminta järjestöihin → henkilöstön jatkuva koulutus projektiyhteistyö	PROJEKTI PÄÄTTY 31.12.2002	

Keskuspuiston ammattiopisto järjesti nuorten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen sekä projektin työntekijöiden ja sidosryhmien koulutuksen. Työssäoppimiskoulutus järjestettiin keväällä 2000 opintonsa valmentavan ja kuntouttavassa koulutuksessa päättäneille nuorille (Tykki-opiskelijat) Keskuspuiston ammattiopiston ja Uudenmaan erityishuoltopiirin yhteistyönä. Nämä nuoret muodostivat KAUAS-hankkeen pilottiryhmän. Heidän seurannastaan saatiin tietoa opittujen taitojen hallinnan pysyvyydestä (Petri Seppänen 2002). KAUAS-hanke ja omaisyhdistykset järjestivät vertaistoimintaa nuorille ja heidän omaisilleen. Kaikki toimijat osallistuivat palveluiden kehittämiseen, verkostojen muodostamiseen ja toimintatapojen juurruttamiseen.

3.1 Alueellinen toiminta

Tietoa autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden määrästä, heidän olinpaikoistaan ja heidän tarpeistaan oli niukasti saatavilla. KAUAS-hanke kartoitti autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden lukumäärää (Hautamäki 2002) ja heidän palvelutarpeitaan (KAUAS-hankkeen ohjausryhmä 2002) Uudenmaan alueella. Puuttui myös perustietoa ja erityisosaamista, joita tarvitaan kohdattaessa autismin kirjoon kuuluva henkilö. KAUAS-hankkeessa jaettiin tietoa kouluttamalla autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden kanssa toimivia työntekijöitä, omaisia ja päättäjiä. Erityisesti nuorten ja aikuisten autististen henkilöiden kanssa työskenteleviä toimijoita aktivoitiin osallistumaan koulutuksiin ja niiden yhteydessä verkostoitumaan. Työskentely erityisosaamista vaativan ryhmän asioissa edellyttää moniammatillista yhteistyötä, jossa tiedon vaihto ja jakaminen lisää tietotaitoa. Taitajien yhteistyötä viritettiin tietotoreilla ja dialogisissa luentotilaisuuksissa. Tiedotus KAUAS-hankkeesta tapahtui erilaisten toimintojen yhteydessä siellä, missä autismialan ihmisiä oli koolla. Koulutuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon tapahtumissa tiedotettiin hankkeesta.

Omaisten ja autisti- ja Asperger -nuorten omia voimia vahvistettiin tarjoamalla koulutusta, vertaistoimintaa ja yhteisiä harrastusmahdollisuuksia nuorille ja omaisille. Lisäksi KAUAS-hanke järjesti nuorten virkistysleirin.

3.1.1 Koulutukset

Alueellinen toiminta edellyttää erityisosaamista ja monialaista asiantuntemuksen käyttöä. Projektissa yhteistyön edellytyksiä rakennettiin toimijoiden koulutuksen avulla. Koulutus tarjosi työkaluja henkilöstön omaan kouluttautumiseen oppiviksi, osaaviksi ja jaksaviksi erityisosaajiksi. Koulutuksella lisättiin osaamista, parannettiin tiedon saatavuutta ja lujitettiin yhteistyötä. Koulutustilaisuuksissa kannustettiin yksilötason aktiiviseen tiedonvaihtoon ja verkostoitumiseen. Koulutuksissa tarjottiin tilaisuuksia omien toimintatapojen ja ratkaisujen esittelyyn. KAUAS-hankkeen järjestämä koulutus oli avointa kaikille sidosryhmille ja osallistujille maksutonta. Sidosryhmien panostuksena koulutuksissa oli osallistujien palkka- ja matkakustannukset koulutuksen ajalta. KAUAS-hanke järjesti yhteistyönä muiden kouluttajatahojen kanssa koulutuksia, jotka olivat maksullisia.

Keskuspuiston ammattiopisto suunnitteli ja toteutti sidosryhmien koulutusohjelman. Ohjelman edetessä koulutuspalautteissa mainitut koulutustarpeet ohjasivat koulutusohjelman sisältöjen valintaa. KAUAS-hankkeen koulutustapahtumiin osallistui 803 koolijaa ja käytettiin yhteensä 620 henkilötyöpäivää. Yhteenveto koulutuksista on taulukossa (Taulukko 2).

Taulukko 2.

	Päivämäärä	Koulutuksen sisältö	Kouluttajat	Osallistujia	Kesto
1.	13.9.2001	Perustietoa autismista ja Aspergerin oireyhtymästä	Neuropsykologi Tuula Kulomäki Neurologi Taina Nieminen	133	5 h
2.	12.10.2001	Autismi- ja Asperger-opiskelu Keskuspuiston ammattiopistossa TEACCH-kokonaiskuntoutus strukturoitu opetus ja ohjaus / arvioinnit	Toimialajohtaja Raija Siren Psykologi Anders Blomqvist	114	6 h
3.	13.10.2001	Autismi- Asperger-kuntoutuksen sidosryhmät Uudellamaalla eli Tietotori	10 eri toimijatahoa	51	6 h
4.	17.10.2001	Sosiaalilainsäädäntö	Varatuomari Jarkko Helminen	45	5 h
5.	15.11.2001	Tuettu työllistäminen Kommunikaatio	Johtava sosiaalityöntekijä Tuula Poikonen KT Kyllikki Kerola	72	5h
6.	13.12.2001	Palvelusuunnitelma Yksilöllinen palveluohjaus vammaispalvelussa	Projektijohtaja Heikki Seppälä	52	5 h
7.	27.3.2002	Fyysinen ja psyykinen työsuojelu	Tarkastaja Paula Moilanen	43	5 h
8.	25.4.2002	Tulevaisuuspäivä, tuettu työ, avotyö	Ohjaaja, työvalmentaja Timo Westman	28	3 h
9.	20.5.2002	Erilaisuuden kohtaaminen	Tutkija Pentti Murto PsL, erikoispsykologi Mika Niskanen	45	4 h
10.	18.10.2002	Kommunikaatio vaikeavammaisten nuorten koulutuksen haasteena	FT Kaisa Launonen Puheterapeutti Kaisa Martikainen Puheterapeutti Anna-Kaisa Ojanen Toimitusjohtaja Juhani Mäki	80	5,5h
11.	16.11.2002	Tieto – taito – tori	12 eri toimijatahoa	60	6 h
12.	2.12.2002	Perustietoa autismista ja hyviä käytänteitä	Ohjaava opettaja Päivi Norvapalo Autistien palvelukeskus, Jyväskylä Toiminnanjohtaja Ritva Ulander Autismisäätiö, Helsinki Asiamies David Gumbler, Neurocity, Turku Aluesihteerit Raija Näppä Autismi- ja Aspergerliitto, Oulu Pedagoginen ohjaaja Carola Gröndal Kärkulla samkommun, Parainen Ohjaaja Kirsi Vainio Peimarin palvelukeskus, Paimio Kehittämispäällikkö Riitta Hakamäki Pääjärven kuntayhtymä, Lammi	80	7h

Koulutukset sisälsivät seuraavia aihealueita (kts Taulukko 2.):

1. Perustietoa autismista ja Aspergerin oireyhtymästä

Neuropsykologi Tuula Kulomäki esitteli autismin kirjon diagnostisia ja kuntoutuksellisia erityispiirteitä. Neurologi Taina Niemisen aiheena oli Aspergerin oireyhtymä. Varsinaisen perustiedon lisäksi erityisesti autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden nuoruuteen ja aikuisuuteen liittyvät asiat olivat tarkastelujen kohteena.

Kuulijoiden antaman palautteen mukaan koulutus koettiin onnistuneeksi ja saatu tieto tarpeelliseksi. Kouluttajien asiantuntemus, esitysten selkeys ja runsaat käytännön esimerkit koettiin koulutuksen parhaaksi anniksi. Palautteen mukaan on tarpeen aina pitää esillä *kuntoutuksen teesit*, jotka Tuula Kulomäki esitti:

Tavoitteena on mahdollisimman *itsenäinen ja mielekäs elämä*.

Jokaiselle etsitään yksilöllisesti *sopiva ja toimiva viestintäkeino* eli henkilö osaa ilmaista itseään ja ymmärtää, mitä toiset ilmaisevat.

Elämäntilanteet tehdään ymmärrettäviksi eli strukturoidaan.

Käytetään hyväksi jokaisen yksilön vahvoja puolia ja orastavia taitoja eli *lähdetään siitä, mitä jo osataan*.

Opetetaan *arkielämän tilanteissa*, koska opitun siirtäminen uuteen tilanteeseen on vaikeaa.

Häiriökäyttäytyminen kertoo, ettei henkilö ymmärrä eikä osaa ilmaista sitä sopivalla tavalla. *On selvitettävä käyttäytymisen taustatekijät*.

Autismin kirjoon kuuluvan henkilön näkyvän käyttäytymisen ja perusvaikeuksien yhteyden ymmärtäminen on häiriökäyttäytymisen uudelleenstrukturoinnin edellytys. Strukturoinnissa tarvitaan lisää kommunikointikeinoja ja strukturoidumpi ympäristö.

2. Autismi- ja Asperger-opiskelu Keskuspuiston ammattiopistossa

Koulutuksessa esiteltiin valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen viitekehys ja toteutus Keskuspuiston ammattiopistossa. Opetus ja ohjaus toteutetaan osin TEACCH-ohjelmaa seuraten. TEACCH-ohjelma eli Treatment and education of autistic and related communication handicapped children on toimintoihin perustuva ohjelma, joka tarjoaa diagnostisia, kuntoutuksellisia ja oikeuksia ajavia palveluja siihen osallistuville asiakkaille ja heidän perheilleen. TEACCH-kokonaiskuntoutusohjelman toteutuminen, strukturoitu opetus, opiskelija-arvioinnin perusteet ja opintoihin valmentava koulutus Asperger-nuorille olivat luentojen aiheet.

Seuraavat lisäykset kuntoutuksen teeseihin saatiin tästä koulutuksesta:

Yhteiskuntaan sopeutumista edistetään levittämällä tietoa lähiyhteiskuntaan.

Yhteistyö työntekijöiden, vanhempien ja muiden sidosryhmien kanssa luo yhteiset tavoitteet ja takaa yhteiset toimintatavat kuntoutuksessa, palvelujen kehittämisessä ja autistien kanssa toimittaessa yleensä.

Autistisen henkilön ja perheen elämänlaadun parantamisessa *vanhemmillä on aktiivinen rooli asiantuntijana ja toimijana*.

Positiivinen ohjausasenne tuo vahvat puolet esiin ja orastavat taidot ohjauksen kohteeksi.

Kuulijat olivat kokeneet itselleen tarpeelliseksi koulutuksen sisällön, joka tarjosi heille konkreettisia työkaluja oman työn kehittämiseen. Strukturoidun opetuksen ja kuntoutuksen toteutuksen kuvaus Asperger-henkilöiden kuntoutuksessa herätti erityistä mielenkiintoa.

3. Autismi- ja Asperger-kuntoutuksen sidosryhmät Uudellamaalla

Autismialan toimijat esittäytyivät tietotoritapahtumassa. KAUAS-hankkeen rooli oli verkostotapaamisen virittäminen ja yhteyksien aktivoiminen. Päivän teemoina olivat päivä- ja työtoiminta, palvelujen kehittäminen, yhdistystoiminta, projektit, diagnosointi, tutkimus ja asumispalvelut. Kymmenen palvelujen tuottajaa tai muuta sidosryhmää käytti esittelypuheenvuoron ja oli rakentanut esittelypisteen. Verkostoitumista edistettiin käyttämällä kuntaryhmien tunnusvärejä, jotta saman kunnan toimijat voisivat tunnistaa toisensa ja yhteistyö yli kuntarajojen tulisi näkyväksi. Esittelyluennot jaksotettiin niin, että jäi aikaa tutustua esittelypisteisiin ja muihin toimijoihin.

Verkostoituminen ja ihmisten tapaaminen koettiin palautteiden perusteella päivän tärkeimmäksi anniksi. Saatu tieto koettiin ajan tasalla olevaksi. Erityisesti kuulijat olivat kiinnostuneita Pääjärven kuntayhtymän autismikuntoutuksen esittelystä. Pääjärven kuntayhtymä toimii Hämeessä ja toi näin uutta tietoa ja loi uusia yhteyksiä Uudellemaalle. Koulutustoiveina esitettiin palautteissa kuntouttavan päivätoiminnan ja työkeskusten esittelyä ja esimerkkejä toimivista verkostoista. Erityisesti toivottiin enemmän aikaa yhteistyöhön koulutustapaamisessa eli käytännön lähiverkostoitumiseen.

4. Sosiaalilainsäädäntö

Varatuomari Jarkko Helminen käsitteli luennossaan oikeuskäytäntöä, kun kyseessä on vammaisen henkilön oikeuksien toteutuminen. Sosiaalihuoltolaki ja vammaispalvelulaki erityiskysymyksineen oli luennon aiheena. Luennoija selvitti useiden oikeustapausten valossa eri näkökantojen yhteensovittamisen vaikeutta ja oikeuden päätösten arvaamattomuutta.

Kuulijat pitivät luentoa erittäin kiinnostavana ja toivoivat uutta koulutusta, jossa voitaisiin paneutua tarkemmin subjektiivisten oikeuksien toteutumiseen ja kotikuntalain soveltamiseen.

5. Tuettu työllistäminen ja kommunikaatio

Johtava sosiaalityöntekijä Tuula Poikonen esitteli vajaakuntoisten tuetun työllistymisen kehittämistä Helsingin sosiaalivirastossa. Tuetussa työllistymisessä vajaakuntoinen työllistyy palkkatyöhön avoimille työmarkkinoille. Tehtävään koulutettu työvalmentaja vastaa yksilöllisen työvalmennusprosessin suunnittelusta ja kulusta. Tärkeää on työpaikan tukitoimien järjestäminen, jatkuvan tuen antaminen ja palautteen antaminen työn sujumisesta. Edistyminen urapolulla ja työllistyneen hyvinvoinnin seuranta, joka sisältää myös vapaa-ajan käytön ohjausta, tuovat jatkuvuutta ja turvallisuutta elämänhallintaan. Tuetun työllistymisen vaikutuksia yksilötasolla ovat: aito integraatio yhteiskuntaan, henkilön hyvinvoinnin parantuminen, tyytyväisyys työhön ja henkilön taloudellisen tilanteen parantuminen. Työnantajat kokevat tuetun työllistämisen vaikuttavan

positiivisesti työpaikkojen asenteisiin, että vammaiset henkilöt mielletään työvoimaksi. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ilmenee siten, että näin voidaan palvelut kohdentaa oikein ja saadaan taloudellisia säästöjä.

Koulutusosio koettiin erittäin kiinnostavaksi ja toivottiin lisää työn järjestämistä koskevaa koulutusta. Urasuunnitelma koettiin erityisen kiinnostavaksi tulevaisuuden kaavailussa.

Kommunikaatio-osuus koulutuspäivässä sisälsi seuraavat osa-alueet: Kommunikaatio – vuorovaikutuksen väline, sosiaalinen tarina – sosiaalisen tilanteen hahmottamisen ja oman toiminnan ohjaamisen apukeino, Akiva-kasvatuksellinen kuntoutus – STROP ja opetuksen strukturointi. Akiva-kuntoutusmalli on kehitetty lapsille, joilla on todettu autistista käyttäytymistä, kielihäiriöitä, valikoivan huomiokyvyn ongelmia ja/tai Aspergerin oireyhtymä. STROP – strukturoitu opetus tarkoittaa rakenteiltaan selkeäksi suunniteltua opetusta, jossa opetuksen rakenteet kytketään käytäntöön. Oppimisen prosessi jaetaan oppijan yksilöllisiin oppimistilanteen osatekijöihin. Jokaisesta oppimisen osatekijän tukemisesta tehdään konkreettinen yksilöity suunnitelma ja toteutusta seurataan ja kehitetään jatkuvasti.

Kuulijat pitivät koulutusta tärkeänä perustietona. Luennolla sovellettiin malliksi tähän luentoan käytetyn ajan strukturointia ja paritehtäviä. Luentomuotoa pidettiin havainnollisena ja käytännön läheisenä. Osa kuulijoista piti asioita tuttuina, mutta sovellutuksia kiinnostavina.

6. Palvelusuunnitelma, yksilöllinen palveluohjaus vammaispalvelussa

Heikki Seppälä esitteli palveluohjauksen toimintamallina, tapana tehdä työtä lähellä asiakasta, yhdessä asiakkaan kanssa. Kun käytetään palveluohjausta toimintatapana, voidaan edistyä järjestelmäkeskeisestä ja asiantuntijavaltaisesta palvelukoneistosta asiakaslähtöiseen, asiakkaan asemaa lujittavaan ja asiakasta vastuuttavaan suuntaan. Palveluohjauksessa korostuu moniammatillisen yhteistyön merkitys. Palvelusuunnitelma on palveluohjauksen tärkein työkalu. Siinä yhdistyvät paitsi asiakkaan eri palvelutahojen suunnitelmat mutta myös asiakkaan toiveet. Sitoumukset palvelusuunnitelman pohjalta vasta takaavat palvelujen saannin. Palveluohjauksen yksilöllinen, asiakaslähtöinen ja moniammatilliseen yhteistyöhön perustuva toteutus auttaa asiakasta osallistumaan omien asioidensa hallitsemiseen. Kaikille osapuolille on tärkeää nähdä tulevaisuuteen suuntautuva palvelukokonaisuus.

7. Fyysinen ja psyykinen työsuojelu

Uudenmaan työsuojelupiirin tarkastaja Paula Moilanen luennoi työsuojeluun liittyvistä laeista, valvonnasta ja työterveyshuoltolain sisällöstä. Kun tehdään työtä työpaikoilla, joilla esiintyy paljon riskitekijöitä, on työsuojelun toimintaohjelman laatiminen ja noudattaminen erityisen tärkeää. Riskien kartoittaminen on tehtävä kaikissa ympäristöissä, joissa työskennellään autististen henkilöiden kanssa. Riskitilanteissa tehtävät toimenpiteet on etukäteen suunniteltava. Sosiaali- ja terveydenhuollon työpaikoilla työsuojelun toimintaohjelman pääkohdat ovat samat kuin työskenneltäessä opetus-, ohjaus- tai muussa kuntoutustoiminnassa. Autististen henkilöiden kanssa työskentelevien on tunnistettava fyysiset vaaratekijät, tapaturmavaarat ja erityisesti henkinen kuormittu-

minen. Henkisen kuormittumisen torjumiseksi on kehitettävä keinoja väkivallan hallintaan, ristiriitatilanteiden ratkaisutapoihin ja työyhteisön kehittämiseen.

Työyhteisön ongelmakierteiden purkaminen ja onnistumiskierteiden tukeminen edellyttävät vastuiden ja pelisääntöjen selkeää määrittämistä ja kritiikin sallivaa ilmapiiriä. Onnistumiskokemukset ja jatkuva kehittäminen auttavat suuntaamaan toimintaa eteenpäin.

On huomattava, että autistien kanssa työskennellessä työntekijä on aina varustettu runsaammilla keinoilla ratkaista tilanne kuin asiakas. Autistisen henkilön ongelmat kommunikoinnissa, havainnoissa ja sosiaalisissa taidoissa voivat estää tilanteen ja toiminnan käsittämisen. Autistisen asiakkaan turvallisuus voi myös vaarantua, kun hän ei pysty ilmaisemaan kipua silloin, kun hänen toimintaansa estetään esimerkiksi kiinnitartumisella. Kaikki riskitilanteissa tapahtuvat konfliktit, vahingot ja tapaturmat ja niihin liittyvät toimenpiteet on kaikkien asianosaisten kirjattava ja asianmukaisesti selvitettävä.

Kuulijoiden mielestä keskustelu väkivaltatilanteista luennolla oli erityisen tärkeää. Luennon sisältö koettiin tarpeelliseksi ja lisää koulutusta toivottiin haastavan käytöksen kohtaamiseen ja työyhteisön ilmapiirin kehittämiseen. Yleistä vuorovaikutustaitojen kehittämistä toivottiin myös koulutuksen aiheeksi.

8. Tulevaisuuspäivä, opiskelijoiden sijoittuminen koulun jälkeen

Koulutuksessa esiteltiin opiskelijoiden sijoittumista kuntiin valmisteleville tahoille nuorten nykytilannetta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tarkoituksena oli tuoda kunnille ajankohtaista tietoa opiskelun kulusta ja luoda yhteisiä näkemyksiä nuorten tulevaisuuden suunnitteluun. Opiskelijoiden taitoja ja todellista tuen tarvetta esiteltiin videomateriaalin avulla. Tapausesimerkeillä kuvattiin saattaen siirron merkitystä ja siirtoon tarvittavan ajan arviointia. Lisäksi esiteltiin keskeiset termit, joita käytetään vajaakuntoisen työllistymisestä, toimeentulosta ja sosiaaliturvasta puhuttaessa.

Koulutuksessa koettiin tärkeäksi mahdollisuus keskusteluun ja verkostoitumiseen, kun paikalla oli eri sidosryhmien edustajia. Lisäkoulutusta toivottiin edunvalvonnasta, siirtymävaiheen järjestelyistä, vaihtoehtoisista asumis- ja palvelumuodoista ja vapaa-ajan palveluista.

9. Erilaisuuden kohtaaminen

Erikoispsykologi, perheterapeutti Mika Niskanen ja erityiskasvatuksen lehtori, kasvatustieteen lisensiaatti Pentti Murto pitivät koulutuksen vuoropuheluna. Kuulijat joutuivat pohtimaan omaa suhdettaan vammaisuuteen. Kuulijat täyttivät aluksi kyselyn, jossa kartoitettiin heidän vammaisuuteen liittyviä henkilökohtaisia merkityksiään. Seuraavaksi kuulijat joutuivat sijoittamaan itsensä luentotilasta muodostettuun fyysiseen koordinaatistoon, jossa akseleina olivat oma kokemus vammaisuudesta ja työskentelykokemus vammaisten kanssa. Kaikki osallistujat myös perustelivat sijoittumisensa kenttään ja samalla he esittäytyivät.

Pentti Murto kertoi itse kokemansa kehityskertomuksen. Kysymyksessä oli prosessi, jota luennoija kuvasi tienä mahdollisesta mahdolliseen. Vammaisuudessa on kyse

yksilön suhteesta ympäristöön. Vammaistyössä pyritään siirtymään auttamisesta tukemiseen. Tällöin on tärkeää tuen tarpeen analysointi. Tavoitteena on yhdenvertainen osallistuminen ja palvelujen saavutettavuus.

Mika Niskanen kuvasi ympäristön ja vammaisen vuorovaikutusta käsitteillä ”Pehmittävä tanssi” ja ”Ryhdikäs tanssi”. Pehmittävässä tanssissa aikuinen antaa nuorelle maailmasta pehmittävän ja sääliin tai pelkoon perustuvan kuvan. Toimintaa leimaa usein tiedon puute, riittämättömyyden tunne, kiire ja väsymys. Nuoren käsitys itsestä heilahtelee osaamisen ja osaamattomuuden välillä. Näin nuori ei pysty esimerkiksi asettamaan ammatillisia tavoitteitaan koulutusta vastaavasti. Ryhdikkäässä tanssissa rakennetaan yhteinen kieli ja yhteiset tavoitteet kodille ja ulkopuoliselle maailmalle. Nuoren tulevaisuuden tarkastelu aloitetaan jo varhain. Työote ryhdikkäässä tanssissa on avoin ja reflektioiva. Työskentelyä helpottaa parityö, tiimityö ja työnohjaus. Nuorten ja vanhempien on tärkeää voida osallistua vertaistapaamisiin. Vanhemmat tarvitsevat aikuistukea vanhemmuudessa ja surutyössä. On tärkeää että vanhemmat (puolisot) toimivat yhdessä. Vanhempia on rohkaistava huolehtimaan itsestään.

Palautteissa pidettiin erityisen mielenkiintoisena Pentti Murron omakohtaisia kokemuksia ja luentojen herättämää vilkasta keskustelua. Vammaisten omia kokemuksia ja selviytymiskeinoja toivottiin kuultavan seuraavissa koulutuksissa. Vammaisten seksuaalisuutta ja murrosikää käsittelevää koulutusta toivottiin myös. Ammatillisuutta ja ihmisyyttä vammaistyössä toivottiin käsiteltävän erillisenä luentona.

10. Kommunikaatio vaikeavammaisten nuorten koulutuksen haasteena

ORTON Invalidisäätiö järjesti kommunikaatioaiheisen koulutuspäivän, joka kuului KAUSAS-hankkeen koulutusohjelmaan. Koulutuksessa aiheina olivat: Viestintä ja vuorovaikutus myös vaikeavammaisten nuorten oikeutena, puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio, vuorovaikutusta – yksilöllisesti yhteisössä ja tekniset apuvälineet itsenäisen selviytymisen mahdollistajina. Kuulijoita kiinnosti se, että kaikkea ei-sanoilmaistua vuorovaikutusta voidaan käyttää kommunikoinnin kehittämisessä. Kommunikaatiota tukevia uusia apuvälineitä esiteltiin. Kiinnostava uusi laite oli esimerkiksi infrapunahiiri.

11. Tietotori

Tietotorilla kohtasivat autismialan toimijat, autistiset ja Asperger-henkilöt, omaiset ja muut asiasta kiinnostuneet. Tavoitteena oli vaihtaa, jakaa ja lisätä tietoa ja hyviä käytänteitä. Toimintaa havainnollistavaa ja konkreettista materiaalia toivottiin esittelyyn. Keskuspuiston ammattiopiston Malmin autismiyksikön opiskelijat hoitivat torikahvilaa ja samalla esiteltiin heidän strukturoitu työympäristönsä. Torin yhteyteen oli rakennettu myös strukturoitu suihkutila, WC, naulakkotila ja aistiharjoitusten esittelytila. Torilla 16 eri tahon toimijat esittelivät toimintaansa ja tutustuivat toisiinsa. Torin järjestäminen edisti keskinäistä verkostoitumista.

12. Perustietoa autismista ja hyviä käytänteitä

Perustietoa autismista ja tietoa hyvistä käytänteistä tarvittiin koko KAUAS-hankkeen ajan. Koulutuspalautteissa oli painotettu jatkuvan perustiedon kertaamisen tärkeyttä ja uusien työntekijöiden perustietojen tarvetta. KAUAS-hankkeen viimeisenä koulutuspäivänä tarjottiin näitä aiheita. Koulutustilaisuudessa käsiteltiin autismin kirjoa, kuntoutuksen perusasioita, kuntoutuksen merkitystä elämänhallintaan ja aluetoiminnan mahdollisuuksia koulutuksen ja kuntoutuksen edistämiseksi. Vaikeasti autististen henkilöiden kuntoutuksen, asumisen ja työtoiminnan pitkäjänteistä toteutusta seurattiin Kärkulla samkommunin ja Peimarin palvelukeskuksen edustajien luennoissa. Pääjärven kuntayhtymä esitteli Aune-autismiosaajien verkostohanketta. Hyvien käytänteiden esittely vahvisti käsitystä, että monessa yksikössä Suomessa tehdään erinomaista työtä autistien kuntoutuksessa. Tarvitaan yhteisiä foorumeita toimijoiden ja toimintojen esittelyyn ja tiedon vaihtoon. Videomateriaali kertoi erään kuulijan mukaan enemmän kuin yksi opintoviikko.

13. Muut yhteistyössä eri tahojen kanssa toteutetut koulutukset (eivät ole taulukossa 2.)

Uudenmaan erityishuoltopiiri ja KAUAS-hanke järjestivät Keski-Uudellamaalla 6.2.2002 koulutuksen, jossa pohdittiin varhaisen vaikuttamisen mahdollisuuksia ja sitoutumista yhteistyöskentelyyn kun lapsen kehityksessä puhututtaa esimerkiksi autismi, Aspergerin syndrooma, vaikea kielihäiriö ja ylivilkkaus. Kouluttajana oli kuntoutusohjaaja Liisa Piironen Honkalampi Keskuksesta. Koulutukseen osallistui 61 henkilöä ja koulutus kesti neljä tuntia.

KAUAS-hanke oli toteuttamassa myös monia yhteistyönä toteutettuja koulutuksia. Kehitysvammaliitto, Autismi- ja Aspergerliitto, Keskuspuiston ammattiopisto ja KAUAS-hanke järjestivät keväällä 2002 seksuaalikasvatuksen ja –neuvonnan erityiskysymyksistä seminaarin, joka koski kehitysvammaisia ja autisteja. Seminaari oli urauurtava. Yksi seminaaripäivä oli työpajapäivä, jolloin oli mahdollista keskittyä erityiskysymyksiin seksuaalineuvojen ohjaamisessa kasvatuksen, ohjauksen ja neuvonnan käytäntöjä esittelevissä työpajoissa. Palautteissa toivottiin koulutuksen jatkumista ja ryhmätyöskentelyn kehittämistä. Koulutus koettiin tärkeäksi pohjaksi keskustelun herättämisessä sellaisissa työyhteisöissä, joissa asiakkaiden seksuaaliset ongelmat ovat hyvin vaikeita.

Autismi- ja Aspergerliitto järjesti vuosina 2001 ja 2002 seminaarin Aspergerin syndroomasta. Seminaarin luennoijat olivat henkilöitä, joilla on Aspergerin syndrooma. Näissä seminaareissa KAUAS-hankkeen työntekijät ovat esitelleet koulutuksen, kuntoutuksen ja yhteiskuntaan integroitumisen mahdollisuuksia.

ORTON Invalidisäätiö tekee Asperger-henkilöiden kuntoutustutkimuksia. Tähän toimintaan liittyen ORTON Invalidisäätiö järjesti keväällä 2002 koulutuksen Aspergerin oireyhtymä – diagnostiikasta kuntoutukseen. KAUAS-hanke esitteli tilaisuudessa oman toimintansa lisäksi myös muita autistien elämänoloja koskevia menneillään olevia hankkeita Suomessa ja Ruotsissa.

Projektin työntekijöiden koulutus

KAUAS-hankkeessa järjestetty koulutus palveli kuntien palveluohjaajien, projektityöntekijöiden ja koordinaattorin työn kehittämistä ja edellytettiin, että he osallistuivat koulutus-tilaisuuksiin. Osallistuminen oli heidän ammatillisen kehityksensä ehto.

Projektin työntekijöiden perehdyttäminen aloitettiin tutustumisjaksoilla autismiyksiköissä ohjaajien mukana ohjaustilanteissa. Ohjelmassa seurasi tutustuminen autistien työssä-oppimiskoulutukseen ja perehtyminen autisti- ja Asperger-nuorten opetukseen ja kuntoutukseen Keskuspuiston ammattiopistossa. Koulutuksessa painotettiin yhteistyön rakentamista eri sidosryhmien kanssa. Verkostojen teoriaa ja niiden rakentamista käytännössä käsiteltiin myös työntekijäkoulutuksessa. Työntekijät tekivät opintomatkan Turkuun Asperger-seminaariin. Matkalla tutustuttiin autistien kuntoutukseen Kärkällä samkommunin ja Peimarin palvelukeskuksen toimintayksiköissä. Uusiin tapoihin tiedottaa, neuvoa ja konsultoida tutustuttiin Neuro City:ssä. Näistä vierailukohteista saatiin hyvien käytänteiden esittelyt KAUAS-hankkeen luentosarjaan.

KAUAS-hankkeen katse tulevaisuuteen -työkokous

KAUAS-hanke kutsui hankkeessa mukana olevien kuntien eri hallinnonalojen luottamusmiehiä ja virkamiehiä keskustelemaan muiden sidosryhmien edustajien ja hankkeen työntekijöiden kanssa hankkeen etenemisestä alueellisesti ja kunnissa. Projektipäällikkö esitteli koko hanketilannetta (Liite 3) ja Espoon ja Keski-Uudenmaan kuntien projektityöntekijä esittelivät toimintaa omissa kunnissaan. Johtaja Esko Hänninen Stakes:sta innosti toimijoita edistämään projektissa kehitettyjen toimintatapojen käyttöönottoa ja juurruttamaan toimintoja. Työkokous herätti kysymyksiä kuntien toimien kehittelystä vuoden 2003 alusta, jolloin KAUAS-hanke on päättynyt.

3.2 Paikallinen toiminta

Kauas-hankkeen alkuvaiheessa kunnat totesivat, että heidän mahdollisuutensa ottaa vastaan autismin kirjoon kuuluva nuori tasavertaisena kuntalaisena, olivat heikot. Autisti- ja Asperger -nuorten yhteiskuntaan siirtymisen valmisteluun kunnat palkkasivat palveluohjaajat/projektityöntekijät. Osalla kunnista oli omat ohjausryhmänsä, joissa kunnat kehittivät palvelujaan ja omia osaajaverkostojaan. Kunnissa tarvittiin tietoa palvelujen tarvisijoista ja heidän palvelutarpeistaan, sopivien palvelujen saatavuudesta ja laadusta. Kuntien oli myös tutkittava omia mahdollisuuksiaan vastata palvelutarpeisiin. Näitä tietoja ei ollut saatavissa, joten projektissa oli niitä hankittava. Kunnat kartoittivat omia palvelujaan. Projektin kuntatyöntekijät laativat palvelutarvekartoituksen. Autismi kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelutarpeiden kartoitus Uudellamaalla toteutettiin vuonna 2002 ja siitä laadittiin erillinen raportti (KAUAS-hankkeen ohjausryhmä. 2002). Autismi kirjoon kuuluvien henkilöiden lukumäärää arvioitiin tutkimalla Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten sairaalan lastenneurologisen toimialan seurannassa 1.1.1997 – 31.12.2001 olleiden potilaiden lukumääriä (Hautamäki. 2002).

Kauas-hankkeen projektipäällikkö antoi työnhajausta kuntien paikallisesti nimetyille autismiosaajille, jotka laativat omille kunnilleen toimintasuunnitelmat projektikaudelle. Osaamisen karttuessa projektityöntekijöiden tiimityöskentely lujittui, eikä itsenäinen ryhmä tarvinnut enää välitöntä projektipäällikön ohjausta. Kuntatyöntekijät kokosivat palvelukansiot, jotka on jaettu kuntiin. Kuntatyöntekijät laativat yhteenvedon nykytilanteesta

  		PÄIVÄOHJELMA		 	
9:00 - 10:00	 	AAMU			
10:00 - 11:30		PÄIVÄ			
11:30 - 12:00					
12:00 - 14:00					
14:00 - 14:30	 				
18:00 - 18:00		VAPAA-AIKA			
18:00 - 19:30	 	ILTA			
					
					
					
n. 22:00		PIA			

ja omat suosituksensa kunnille autistien ja Asperger-henkilöiden palvelujen järjestämiseksi.

Kunnat toimivat projektissa itsenäisesti omien toimintakulttuuriensa mukaan. Kunnat esittävät kuntaraportit, joista selviää kuntien toiminnat ja suunnitelmat, miten toimintoja jatketaan KAUAS-hankkeen loputtua.

3.2.1 Kuntaraportit

Espoon kaupunki
Sosiaali- ja terveystoimi Osmo Raaska, Marjo Tervo

KAUAS-HANKE ESPOOSSA

Kuvaus hankkeen vaiheista Espoossa

KAUAS-hankkeen taustatyö Espoossa

Espoossa autistinuorten palvelutarve nousi laajemmin esille kaupungin hallituksen asettaman toimikunnan kautta. Vuonna 1998 ilmestyneessä *Autistilasten ja -nuorten palveluja selvittäneen toimikunnan* raportissa kartoitettiin sen hetkistä autistiasiakkaiden palvelutilannetta ja palvelutarpeita. Raportista ilmeni, että päivähoito ja koulu olivat jo pitkällä autismiosaamisessa, mutta haasteita oli erityisesti koulunsa päättävien palvelutarjonnassa. Nuorten autistien osalta nousivat esille erityisesti jatko-opinnot, työelämä, tilapäispaikat, asumispalvelut ja yli 16-vuotiaiden autisti- ja Asperger-henkilöiden diagnosointi. Näitä osa-alueita lähdettiin kehittämään Espoossa toimikunnan esityksen mukaisesti.

KAUAS-hankkeen käynnistämiskeskustelut vuonna 2000 ajoittuivat Espoon kannalta hyvään aikaan. Vuonna 1998 julkaistun raportin esitykset saivat lisäperusteita hankkeen myötä. Kun KAUAS-hanke joulukuussa 2000 hyväksyttiin ESR:n rahoituksen pii-riin, oli Espoossa jo tehty konkreettista kehittämistyötä autistinuorten hyväksi.

Kesällä 2000 käynnistettiin Rinnekodin ylläpitämä autistien päivätoimintayksikkö, RK-tiimi, joka tarjosi työpaikan Keskuspuiston ammattiopiston päättäneille oppilaille. Loppuvuodesta valmisteltiin yhteistyötä myös asumispalveluja tuottavan Aspa-säätiön kanssa.

Syksystä 2000 alkaen koko Espoon kontaktihäiriöisten asiakkaiden palvelujen koordinaointi liitettiin osaksi Espoon keskuksen sosiaali- ja terveyskeskuksen alaista kehitysvammahuoltoa. Syksyllä projektityötä tehneen Kuninkaantien päiväkeskuksen johtajan työpanoksesta osa käytettiin kontaktihäiriöisten asiakkaiden palvelujen kehittämiseen. Joulukuussa 2000 kuulutettiin haettavaksi kontaktihäiriöisten asiakkaiden palveluohjaaja toimi.

Toiminta vuonna 2001

Palveluohjaaja aloitti työskentelyn maaliskuussa 2001. Palveluohjaajan asiakasryhmäksi määriteltiin kontaktihäiriöiset asiakkaat, joista suurin osa on autisti- ja Asperger-henkilöitä. Palveluohjaajalla oli vuoden mittaan asiakaskontakteja noin 50 asiakkaaseen. Osa asiakkaista oli KAUAS-hankkeen kohderyhmään kuuluvia Keskuspuiston ammattiopiston oppilaita.

Kontaktihäiriöisten asiakkaiden palveluohjaaja ja muita espoolaisia alan työntekijöitä osallistui Keskuspuiston ammattioppilaitoksessa järjestettyihin koulutuksiin syksyllä 2001. Syksyn aikana palveluohjaajaa työllisti KAUAS-hankkeen palvelutarvekysely ja diagnoosien määrää koskevan selvityksen esityö.

Vuoden aikana Espooseen suunniteltiin autistien ryhmäkotia. Keväällä etsittiin ryhmäkodiksi sopivaa valmista omakotitaloa. Sopivaa kohdetta ei löytynyt, joten tavoitteeksi otettiin uuden talon rakentaminen Espoon Gumböleen. Ryhmäkodin suunnitelmat perustuivat Espoon sisällä tehtyyn tarvekartoitukseen.

Asperger-aikuisille on käynnistetty loppuvuodesta asumispalvelutoiminta yhteistyössä Asumispalvelusäätiö Aspan kanssa.

Laajojen kehittämisprojektien lisäksi tehtiin paljon suoraa asiakastyötä. Autisti- ja Asperger-lasten vanhemmat sekä Asperger-aikuiset ovat olleet yhteydessä palveluohjaajaan tarvitessaan palveluja ja tukea arkeen. Asiakkaille on laadittu tuki- ja palvelusuunnitelmia yhteistyössä mm. sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Vuoden aikana on tiedotettu laajasti palveluohjauksesta, työstyetty uudelleenlaiselle asiakaskunnalle sopivia asiakaspäätöksiä sekä luotu yhteyksiä autismin asiantuntijoihin ja palveluntuottajiin.

Toiminta vuonna 2002

Vuonna 2002 Espoon palveluohjaaja jatkoi suoraa asiakastyötä Keskuspuiston ammattiopistossa opiskelevien nuorten kanssa mm. henkilökohtaisia opetuksen järjestämistä koskevia suunnitelmia (HOJKS) tehden. Ostopalvelukumppanien kanssa suunniteltiin tulevia palveluja. Kaupungin oman ryhmäkodin suunnittelua jatkettiin mm. arkkitehtien ja rakennustekniikan ammattilaisten kanssa. Ryhmäkotihanketta ei saatu päätökseen KAUAS-projektin kestäessä.

KAUAS-hankkeen keskeistä antia vuoden aikana oli asiakaskuntaan kohdistuneet kartoitukset. Autististen ja Asperger-henkilöiden palvelutarvekartoitukseen vastasi 263 henkilöä, joista espoolaisia oli 57. Alhaisesta vastausprosentista huolimatta selvitys lisäsi tietoa palvelujen käytöstä ja palvelutarpeesta projektikuntien alueella. Useimpien kuntien, myös Espoon, haasteena on lisätä tilapäispaikkoja, sopeutumisvalmennusta ja tuki- ja palvelusuunnitelmien tekemistä.

Toinen tärkeä selvitys antoi tietoa Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin Lasten ja nuorten sairaalassa tehdyistä autismin kirjoon kuuluvista diagnooseista. Alle 16-vuotiaita espoolaisia henkilöitä oli diagnosoitu vuosien 1997 ja 2001 välisenä aikana yhteensä 179. Espoolaisista henkilöistä 70:llä on autismi, 53:lla Aspergerin oireyhtymä,

39:llä laaja-alainen kehityshäiriö ja 17:lla muu tarkemmin määrittelemätön autistinen häiriö.

Espoon ensimmäinen palveluohjaaja lopetti työskentelynsä elokuussa ja uusi aloitti työskentelyn lokakuussa. Uusi palveluohjaaja on osallistunut aktiivisesti syksyn KAUAS-koulutuksiin. Palveluohjaajan vaihtuminen hankaloitti jonkin verran syksyn asiakastyötä ja KAUAS-projektin työskentelyä.

Tulostavoitteiden saavuttaminen

Palvelupolkujen ja verkostojen rakentaminen

Espoolaisille Keskuspuiston ammattiopiston oppilaille tehtiin projektin aikana tuki- ja palvelusuunnitelmia. Asiakaskohtaiset suunnitelmat määrittivät myös sen, millaisille palveluille oli tarvetta. Kaikissa hankittavissa palvelumuodoissa tuen tarve vaihteli vähäisestä vaativaan. Tästä syystä palveluja hankitaan monenlaisilta palveluntuottajilta.

Yksilötason lähiverkostot

Espoossa kontaktihäiriöisten palveluohjaaja toimii yhdyshenkilönä, joka ohjaa asiakkaita palvelujen piiriin sekä tukee asiakkaita ja heidän perheitään. Palveluohjaaja osallistuu palvelusuunnitelmien tekemiseen ja koulujen asiakassiirtoneuvotteluihin. Työhön kuuluu tiivis yhteistyö eri asiantuntijoiden kanssa.

Espoon strategian luominen

Espoo on KAUAS-hankkeen aikana kehittänyt työskentelymallia, jossa koko Espoota palvelee yksi kontaktihäiriöisten palveluohjaaja. Palveluohjaaja toimii asiantuntijana, joka tekee kiinteää yhteistyötä asiakkaiden, perheiden ja yhteistyötahojen kanssa. Palveluohjaus on liitetty osaksi kehitysvammahuoltoa, joka voi tarjota kehitysvammaisille autisteille osan heidän tarvitsemistaan palveluista. Muille asiakkaille tarvittava toiminta järjestetään esim. sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna tai vammaispalveluna.

Kontaktihäiriöiset asiakkaat ovat suhteellisen pieni ryhmä, joten palvelujen koordinointi on perusteltua hoitaa keskitetysti. Palvelujen järjestämisessä käytetään mahdollisuuksien mukaan kunnan peruspalveluja. Autismin erityisosaamista edellyttävät palvelut hankitaan pääosin ostopalveluna. Projektin aikana luotu toimiva yhteistyöverkosto keskeisten palveluntuottajien kanssa on tärkeä osa palvelurakennetta.

Kunnan sisällä on oltava myös omaa autismin erityisosaamista. Se auttaa ohjaamaan asiakkaat oikeiden palvelujen piiriin ja hankkimaan tarkoituksenmukaisia ostopalveluja. Tavoitteena onkin saada keskeisiä toimintoja kuten asumispalveluja ja tilapäishoitoa myös kunnan omaksi toiminnaksi.

Koulutoimen oppilastilastot antavat pitkällä tähtäimellä hyvää tietoa kehittämistarpeista. Tavoitteena on, että palveluohjaaja ylläpitää palvelutarvetietoja, joiden avulla asiakkaiden tarpeisiin voidaan reagoida oikea-aikaisesti.

Yhteistyö

Alueellinen yhteistyö on toiminut asiakastasolla hyvin. Eri toimijoiden yhteistyönä saadaan asiakkaalle yleensä toimiva palvelukokonaisuus. Yleisellä tasolla Espoossa on haastetta yhteistyöverkostojen rakentamisessa. Järjestetty KAUAS-koulutus tavoitti lähinnä kehitysvammahuollon ja koulutoimen työntekijöitä. Tavoitteena on edistää monialaista yhteistyötä kaupungin sisällä esim. järjestämällä alueellisia tiedotustilaisuuksia ja jakamalla tietoa *Autismi ja Aspergerin oireyhtymä –tietokansion* muodossa.

Resurssien jakaminen

Espoossa kontaktihäiriöisten asiakkaiden palvelut hoidetaan keskitetysti osana kehitysvammahuoltoa. Toiminta järjestetään suurelta osin ostopalveluina, jolloin voidaan huomioida asiakaskohtainen tarvevaihtelu.

Autisti- ja Asperger-asiakkaiden toiminnan määrärahat pyritään keskittämään Pohjois-Espoon kehitysvammahuoltoon. Mikäli riittävää määrärahavarausta ei ole voitu tehdä keskitetysti, maksetaan palvelu asiakkaan asuinalueen vammaispalvelusta tai erityishuollosta.

Kunnan peruspalvelut ovat ensisijainen vaihtoehto palvelujen järjestämisessä. Peruspalvelujen henkilöstö saa kontaktihäiriöisten palveluohjaajalta tukea autismin erityiskysymyksissä.

Vaikuttavuus kuntatasolla

KAUAS-hanke on edistänyt Espoon näkökulmasta erityisesti autismitiedon lisääntymistä ja verkostoitumista alan työntekijöiden ja palveluntuottajien kesken. KAUAS-hankkeen koulutukset ovat lisänneet palveluohjaajan asiantuntemusta. Muita autistihenkilöiden kanssa työskenteleviä osallistui koulutuksiin suhteellisen vähän. Poikkeuksen muodosti Espoossa järjestetty Asperger-oireyhtymää koskeva koulutus, johon osallistui laajasti sosiaali- ja terveystoimen ja koulutoimen henkilöstöä. Erityisen hyväksi koettiin tietotori-tapahtumat, joissa kaikki keskeiset yhteistyökumppanit olivat edustettuina. Eri kuntien palveluohjaajien tiivis yhteistyö on ollut hyödyksi Espoon palvelujen kehittämisessä.

Espoon asiakkaiden tarpeet ovat välittyneet sekä suorissa asiakaskontakteissa että tehdyissä tarvekartoituksissa. Palveluohjaaja on saanut asiakastyössä suoraa tietoa palvelujen tarpeesta n. 50 eri asiakkaalta vuodessa. KAUAS-hankkeen osana tehdyn palvelutarveselvityksen lisäksi Espoossa on tehty myös omia kartoituksia kiireellisestä asumispalvelujen ja työtoiminnan tarpeesta. Asumiskartoitus viestitti erityisesti suunnitteilla olevan autistien ryhmäkodin tarpeesta. Työpaikkojen osalta korostui monipuolisten työpaikkojen tarve, koska myös asiakaskunta on hyvin heterogeenistä.

Espoo on järjestänyt olemassa olevat työ- ja asumispalvelut pääosin ostopalveluna. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat mm. Rinnekoti, Autismisäätiö, Uudenmaan erityishuoltopiirin kuntayhtymä ja Asumispalvelusäätiö Aspa. Näiden palveluntuottajien va-

kiintunut työskentely on edistänyt ratkaisevasti autisti- ja Asperger-nuorten selviytymistä ja elämänhallintaa.

Tämän hetken haasteena on erityisesti vaativimpien asiakkaiden asumispalvelujen järjestäminen. Kaupungin kireän taloustilanteen johdosta asumispalveluja ei voida tuottaa tarvittavassa aikataulussa. Myöskään tilapäishoitoa ei ole saatu kehitettyä halutulla tavalla.

Kokemukset matkan varrelta ja toiminnan tulevaisuus

Kauas-hanke on lisännyt Espoon sisällä tietoa autismi- ja Asperger-asiakkaiden kanssa työskentelystä. Hankkeen eräs tavoite oli luoda yhteistyöverkostoja asiakkaiden kanssa työskentelevien tahojen kesken. Keskeiset palveluntuottajat ja asiantuntijatahot ovat tulleet projektin aikana tutuiksi. Kunnan sisällä verkostoituminen on tapahtunut enimmäkseen asiakasyhteistyön kautta. Palveluohjaajan keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat olleet erityisesti sosiaalityöntekijät.

Hankkeen aikana on selkiytynyt se, mitä palveluja espoolaiset autistit ja Asperger-henkilöt tarvitsevat. Autismi- ja Asperger-osaamista on jo ennestään ollut Espoon päivähoitossa ja peruskoulussa. Kauas-hanke on antanut työvälineitä vähemmän resursoidulle peruskoulun jälkeiselle ajalle.

Helsingin kaupunki
Sosiaalivirasto
Marjo Hautamäki

KAUAS-hanke Helsingissä

Hankkeen keskeiset tapahtumat

Vuosi 2001

Helsingin projektikoordinaattori aloitti työnsä heti vuoden vaihteessa 2001 kokopäiväisenä työntekijänä. Ensimmäisen toimintavuoden merkittävimpiä tapahtumia olivat koosteen laatiminen helsinkiläisille autistisille ja Asperger-henkilöille tarkoitetuista palveluista, tukihenkilötoiminnan laajentamisen käynnistäminen sekä kolmen eri selvityksen laatiminen helsinkiläisten autististen ja AS-henkilöiden lukumäärästä. Lisäksi heti alkuvuodesta vahvistettiin merkittävä linjaus, jossa yksi kustakin seitsemässä alueellisessa sosiaali-keskuksessa työskentelevästä kehitysvammahuollon sosiaalityöntekijästä toimii alueella jatkossa myös erityisesti autismi- ja Asperger-asiakkaiden työntekijänä.

Vuosi 2002

Toisen toimintavuoden merkittävimpiä saavutuksia olivat määrärahan saaminen tukihenkilötoiminnan laajentamiseen myös vammaisiin henkilöihin (ja kohderyhmään), yli 16-vuotiaiden diagnosoiminen keskittäminen julkisen terveydenhuollon osalta Koskelan sairaalan kuntoutusyksikköön sekä palvelutarvekyselyn tekeminen ja autistiseen kirjoon

kuuluvien potilaiden lukumäärän selvittäminen yhteistyössä HUS Lasten ja nuorten sairaalan neurologisen toimialan kanssa.

Tavoitteiden saavuttaminen

Toimijakoulutus

Helsingin kaupungin työntekijöitä mm. vammaisten palveluista, päivähoidosta ja asuntoista on osallistunut KAUAS-hankkeen järjestämään koulutukseen.

Palvelujen kartoitus

Kohderyhmälle on nimetty kunkin alueellisen sosiaalikeskuksen alueella vähintään yksi sosiaalityöntekijä. Nämä kymmenen sosiaalityöntekijää ovat saaneet erityistä perehdytystä. Helsingiläisten autistiseen kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelut on kerätty palvelukoosteeksi. Koostetta on jaettu sekä työntekijöille että omaisille. Helsingiläisten autistiseen kirjoon kuuluvien kuntalaisten määrää on kartoitettu kolmen suppean kartoituksen sekä HUS Lasten ja nuorten sairaalan neurologisen toimialan kanssa yhteistyönä tehdyn selvityksen pohjalta.

Yhteistyökäytännöt

Sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyötä on kehitetty ja vastualueet on määritelty.

Työllistyminen

Sosiaaliviraston tuetun työn yksiköistä osa työllistää myös erityishuoltoon kuulumattomia asiakkaita. Vuoden 2003 talousarvioon on esitetty yhden autististen ja Asperger-henkilöiden työnohjaukseen erikoistuneen työntekijän palkkaamista.

Omat tavoitteet

Helsinkiin on luotu alku toimivalle palvelujärjestelmälle ja lähityöntekijät ovat saaneet enemmän tietoa autismista ja Aspergerin oireyhtymästä. Väylä aikuisten diagnosoinnille julkisessa terveydenhuollossa on rakennettu, alueille on määritelty vastuutyöntekijät ja tukihenkilötoiminta on käynnistetty. Lisäksi yhteistyössä eri tahojen kanssa on suunniteltu pilottiprojekti tuen järjestämiseksi Asperger-henkilöiden asumisen turvaamiseksi.

Resurssit

KAUAS -hankkeessa on toiminut yksi projektikoordinaattori kokopäivätoimisesti. Hänen toimenkuvansa on liittynyt vahvasti erilaisten taustaselvitysten tekeminen ja niiden pohjalta rakenteiden luominen sekä aluetyöntekijöiden tukeminen. Hankkeen päätyttyä asiakastyötä tekevät edelleen kohderyhmälle nimetyt sosiaalityöntekijät. Vuoden 2003 alusta kohderyhmän tarpeisiin palkataan yksi tuetun työn ohjaaja, mikäli tehty talousarvioesitys hyväksytään.

Vaikuttavuus kuntatasolla

Tarpeisiin vastaaminen

Helsingin kaupunki pystyy oman kehittämistyönsä tuloksena vastaamaan kohderyhmän palvelutarpeeseen paremmin kuin kaksi vuotta sitten. Palvelumuotoja on tarjolla määrällisesti enemmän (mm. oma sosiaalityöntekijä, tukihenkilö ja tilapäinen asumisharjoittelu) kuin aikaisemmin.

Tiedotus

Päävastuu tiedottamisesta on oman alueen sosiaalityöntekijällä.

Arviointi

Palvelujen arviointi tapahtuu jatkuvan asiakaspalautteen pohjalta.

Kustannukset

Kunta vastaa pääosin kustannuksista. Joidenkin palvelujen käytöstä peritään kuitenkin asiakasmaksu (esim. tilapäinen asumisharjoittelu).

Tulevaisuus

Asiakastyö

Asiakasryhmän tarpeisiin koulutetut sosiaalityöntekijät jatkavat toimintaansa alueilla. Vuoden 2003 alusta erityisesti Asperger-ryhmän tarpeisiin todennäköisesti palkataan yksi tuetun työn ohjaaja, joka sijoittuu läntisen sosiaalikeskuksen alueelle. Sijoituspaikan perusteena on se, että alueella asuu erityisen runsaasti autismin kirjoon kuuluvia henkilöitä.

Projektit

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto osallistuu toukokuusta 2002 alkaen ESR-rahoitteeseen Invalidiliiton hallinnoimaan VIK-TORI projektiin. Hankkeen tarkoituksena on kuntouttaa, kouluttaa ja työllistää vammaisia nuoria ja aikuisia tietotyöhön.

Terveysvirasto

Terveysviraston kanssa käydään neuvotteluja autismi- ja Asperger -osaamisen keskittämistä siten, että terveysvirastossa olisi asiantuntijyksikkö, joka vastaisi diagnosoinnin lisäksi myös kuntoutuksesta.

Keski-Uudenmaan kunnat
Uudenmaan erityishuoltoapiiri
Marjo Varsa

KAUAS-hanke Keski-Uudenmaan kunnissa

Keski-Uudenmaan kunnista on KAUAS-hankkeessa ollut mukana Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo ja Tuusula. Keski-Uudenmaan projektityöntekijä aloitti 1.6.2001 ja hän työskentelee Uudenmaan erityishuoltoapiirin kuntayhtymässä.

Hankkeen keskeiset tapahtumat

Vuosi 2001

Projektityöntekijä aloitti toimintansa 1.6.2001. Ensimmäisen toimintavuoden tärkeimpiä tehtäviä oli selvittää pilottiryhmän opiskelijoiden tilanne ja kaikkien kuntien palvelukäytännöt. Yksilötason selvitykset tapahtuivat lähinnä osallistumalla opiskelijoiden henkilökohtaisiin opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien (HOJKS) neuvotteluihin, joiden pohjalta laadittiin yhteenvetona alustavat selvitykset palvelujen tarpeesta ja tulevaisuuden visioista. Kunnissa järjestettiin yhteistyöneuvotteluja eri hallintokuntien kesken, joissa kartoitettiin eri-ikäisten autististen ja Asperger-asukkaiden määrät ja heidän käyttämät palvelut. Neuvotteluista tehtiin kuntakohtainen yhteenveto, joka käsiteltiin mm. Keski-Uudenmaan ohjausryhmässä.

Alueellinen yhteistyö käynnistyi luonnollisesti Keski-Uudenmaan ohjausryhmän tapamisissa. Ohjausryhmässä esiteltiin mm. KAUAS-hankkeen ja Keskuspuiston ammattiopiston toimintaa, suunniteltiin hankkeen alueellista toimintaa ja tiedottamista sekä tutustuttiin Pääjärven kuntayhtymän palveluihin. Tietoisuutta hankkeen käynnistymisestä lisättiin paikallislehdissä julkaistulla lehtiartikkelilla. Uudenmaan erityishuoltoapiirin kuntayhtymään perustettiin työryhmä suunnittelemaan ja kehittämään autismikirjoon kuuluvien henkilöiden palveluja tarpeita vastaaviksi. Autismikirjon tietotaitoa saatiin lisättyä Keski-Uudenmaan alueelle KAUAS-hankkeen yhteisillä koulutustilaisuuksilla, joihin osallistui useita kuntien työntekijöitä ja omaisia.

Vuosi 2002

Toisen toimintavuoden keskeisinä tehtävinä oli tarkentaa palvelutarvetta ja autismikirjoon kuuluvien asukkaiden määriä, jotta kunnat ja palveluntuottajat voisivat entistä paremmin varautua tuleviin palvelutarpeisiin. Selvitysten pohjalta saatiin laadittua myös yleiset suositukset kehittämiskohteista. Tärkeänä tehtävänä oli omaistoiminnan käynnistäminen Keski-Uudenmaan alueelle, ja erilaisia tilaisuuksia järjestettiin viisi. Autismikuntoutuksesta ja vuorovaikutuksesta järjestettiin oma koulutustilaisuus ja lisäksi tietotaitoa saatiin alueelle koko hankkeen koulutustilaisuuksista ja tietokansiosta. Keskustelut autismialan verkostosta käynnistettiin.

Tulostavoitteet ja toteutus Keski-Uudenmaan kunnissa sekä toiminnan juurruttaminen ja tulevaisuuden näkymät

Yksilötason toiminta

KAUAS-hankkeen tavoitteena oli rakentaa keski-uusmaalaisille pilottiryhmän (Keskuspuiston ammattiopistossa opiskelevat autistiset ja Asperger-oppilaat) jäsenille selkeät palvelupolut siirtymävaiheeseen opiskelun päätyttyä.

Pilottiryhmään kuuluu 19 keski-uusmaalaista autisti- tai Asperger -nuorta. Kunnan vastuuhenkilö oli nimetty kaikille sitä haluaville. Osa Asperger-nuorten valmentavan koulutuksen eli VALAS-ryhmän opiskelijoista ei nähnyt tarpeellisena kunnan sosiaalitoimen palveluja, joten heillä ei ollut kunnan vastuuhenkilöä. Lukukausittain opiskelijoille on laadittu HOJKS, jossa on mietitty opiskelun tavoitteita ja keinoja sekä arvioitu opiskelun etenemistä. Pyrkimyksenä oli, että kunnan vastuuhenkilö osallistui ainakin yhteen neuvotteluun, jolloin käsiteltiin laajemmin opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia ja hänen tarvitsemiaan tukipalveluja opiskelun päätyttyä. KAUAS-hankkeen työntekijä välitti muista neuvotteluista tiedot kotikuntiin. HOJKS-neuvottelujen yhteydessä opiskelijoille ei tehty kunnan taholta palvelusuunnitelmaa, vaan palvelusuunnitelmaneuvoittelut olivat erikseen sosiaalitoimistossa. Kaikille ei ole vielä tehty palvelusuunnitelmaa. ”Saattaen siirto” kuitenkin edellyttää hyvissä ajoin tehtyjä päätöksiä opiskelijan tukipalvelujen tarpeesta ja tulevien palvelujen tuottajista. Niillä opiskelijoilla, joilla tulevat toimipaikat ovat tiedossa, on toimipaikkojen valmentaminen asiakkaiden vastaanottamiseen ja saattaen siirto päästy käynnistämään jo syksyn 2002 aikana. Keski-Uudenmaan kuntien ja Keskuspuiston ammattiopiston yhteistyöneuvottelussa keskusteltiin toimintatavoista, joilla päästään parempaan lopputulokseen tukiverkoston rakentamisessa. Yhtenä ehdotuksena nousi esille HOJKS- ja palvelusuunnitelmaneuvoittelujen yhdistäminen vähintään vuosi ennen opiskelun päättymistä. Näin toimijatahojen yhteistyö ja sitoutuminen lujittuisi ja yksilön lähiverkoston ja palvelupolkujen rakentaminen selkeytyisi, kun kukin taho saisi yhtenevät näkemykset kirjattua ylös suunnittelun pohjaksi. Neuvottelun järjestämisen vastuutahona tulisi olemaan Keskuspuiston ammattiopisto.

Paikallinen toiminta

Paikallisena tavoitteena oli rakentaa Keski-Uudenmaan kuntiin selkeät verkostoituneet palvelut autistisille ja Asperger-asukkaille, lujittaa eri hallintokuntien yhteistyötä ja sitouttaa toimijoita pysyvään yhteistyöhön. Palvelut pyrittiin järjestämään olemassa oleviin peruspalveluihin lisäämällä koulutusta ja parantamalla tiedon saatavuutta.

Autismikirjoon kuuluvien asiakkaiden määrää ja tarpeita on selvitetty mm. palvelutarvekyselyn ja HUSin asiakasmääräselvityksen avulla. Lisäksi kunnan eri sektorit ovat kartoittaneet asiakasmääriä ja palveluntarpeita on noussut esille HOJKS-neuvotteluissa ja palvelusuunnitelmissa. Opinnäytetyössä ”Perheiden kokemukset arkipäivästä Asperger-nuoren kanssa”, haastateltiin kolmea Keski-Uudellamaalla asuvaa perhettä. Kaikista selvityksistä kootut tiedot on esitelty KAUAS-hankkeen Keski-Uudenmaan ohjausryhmän jäsenille, jossa oli jokaisen kunnan edustus. Selvityksiä on esitelty myös koko hankkeen juurruttamiseminaarissa keväällä 2002. Lisäksi kunnissa on pidetty eri sektorien yhteistyöneuvotteluja autististen ja Asperger-asiakkaiden palvelujen kehittämiseksi ja vastuunjaon selvittämiseksi. Useissa neuvotteluissa on ollut mukana myös KELA:n ja työvoimahallinnon edustus.

Keski-Uudenmaan kuntien henkilöstöä on osallistunut kiitettävästi koko hankkeen järjestämiin koulutustilaisuuksiin. Lisäksi Mäntsälässä järjestettiin oma koulutustilaisuus autismikuntoutuksesta ja vuorovaikutuksesta. KAUAS-hankkeen aluetyöntekijät kokosivat autismikirjon tietokansiot, joissa on yleistietoa ja kuntakohtaista alueellista tietoa autismista, kuntoutuksesta, sosiaalietuuksista ja palveluntuottajista. Tietokansioita jaettiin jokaiseen kuntaan 10 kpl hallinnon eri sektoreille. Palvelutarvekyselyn ja hankkeesta saatujen kokemusten pohjalta laaditaan kuntiin suositukset tärkeimmistä kehittämiskohteista. Suositukset lähetettiin tiedoksi kunnan eri hallintokuntiin ja luottamushenkilöille. Hankkeen päätyttyä kuntiin jää kirjallista materiaalia autismikirjoon liittyvistä asioista.

Alueellinen toiminta

Tavoitteena oli aikaansaada toimiva, alueelliset rajat ylittävä monialainen yhteistyö Keski-Uudenmaan kuntiin autismikirjoon kuuluvien henkilöiden palvelujen parantamiseksi ja monipuolistamiseksi.

Keski-Uudenmaan osahankkeessa oli mukana seitsemän kuntaa, joten alueellinen yhteistyö on ollut koko hankkeen ajan toiminnassa mukana. Keski-Uudenmaan alueella on ollut oma ohjausryhmä, jossa oli kaikkien kuntien, omaisten, Uudenmaan erityishuoltopiiriin ja Keskuspuiston ammattiopiston edustajat. Ohjausryhmä kokoontui 12 kertaa ja tapaamisissa käsiteltiin mm. palvelujen järjestämistä, palvelutarpeita, koulutustarpeita, omaistoimintaa ja verkostoitumista sekä esiteltä erilaisia selvityksiä ja toimintatapoja. Kuntien välinen yhteistyö tulee jatkumaan tilanteiden ja asiakkaiden tarpeiden mukaan. Keskustelut on aloitettu sähköisen verkoston rakentamisesta autismikirjoon kuuluvista asioista, mutta asia vaatii vielä tarkempia selvityksiä. Uudenmaan erityishuoltopiiri on lupautunut jatkamaan verkostselvityksiä. Keski-Uudenmaan alueelta koottiin yhteystiedot autismi- ja Asperger-palvelujen tuottajista ja kuntakohtaisista toimijoista ja tietoja on levitetty eri hallintokuntiin.

Omaisten tapaamisia on hankkeen aikana järjestetty viisi ja syksyllä 2002 omaiset päättivät perustaa Keski-Uudenmaan alueelle Suomen Autismiyhdistyksen alueryhmän, Ratararren autistien ja Asperger-henkilöiden vanhempainryhmä. Ryhmään on valittu viidestä kunnasta vastuuhenkilö ja kevään 2003 kokoontumisajankohdat on jo sovittu, joten toiminta jatkuu hyvin KAUAS-hankkeen päätyttyä. Lehdistötiedotteita hankkeesta on ollut kaksi ja yksi tiedote järjestetään vielä hankkeen loppuvaiheessa.

Valtakunnallinen toiminta

Tavoitteena oli saada tietoa valtakunnallisesta autismikirjoon kuuluvasta toiminnasta ja toiminnan kehittämisestä sekä osallistua tiedon levittämiseen ja valtakunnallisiin verkostoitumishankkeisiin.

KAUAS-hanke on tehnyt yhteistyötä muiden projektien ja toimijoiden kanssa. Autismi- ja Aspergerliiton Resurssiprojektin kanssa yhteistyössä on suunniteltu käsikynkkä-toimintaa Keski-Uudellemaalle sekä valtakunnallista seksuaalikoulutusta, joka toteutettiin syksyllä 2002. AUKI-projekti on käynyt esittäytymässä omaistenryhmässä, jossa akuuttipalvelujen tuottamista pidettiin erittäin hyvänä, ja ryhmä tekee kannanoton toiminnan jatkamisesta. Lisäksi Keski-Uudenmaan ohjausryhmä on käynyt tutustumassa Pääjärven kuntayhtymän Autismikeskukseen Hämeenlinnassa. Pääjärven AUNET-työtä esiteltiin ohjausryhmässä.

KAUAS-hanke on kehittänyt Uudenmaan erityishuoltopiirin kuntayhtymän kanssa yhteistyössä autismi- ja Asperger-palveluja Keski-Uudellamaalla. Uudenmaan erityishuoltopiirin Keski-Uudenmaan Autismi- ja Asperger-palvelut tarjoavat työ- ja päivätoimintaa sekä asumispalveluja autismikirjoon kuuluville henkilöille. Vuonna 2003 käynnistyy Asperger-työvalmentajan toiminta. Palvelujen monipuolistuessa myös työllistyminen paranee. Toimintatavat kehittyvät koko ajan ja yksikkö on kiinteässä yhteistyössä valtakunnallisesti alan muiden toimijoiden kanssa. Erityishuoltopiiri on käynnistänyt syksyn 2002 aikana AUNET-toimintaa, joka järjestää erilaisia tukipalveluja autistisille ja Asperger-henkilöille sekä heidän lähiyhteisöille. AUNET-toiminnalla on valtakunnallinen verkosto ja Keski-Uudenmaan AUNET-toiminta liittyy valtakunnalliseen verkostoon ja tuo tietoa toiminnasta alueelle. AUNET-työryhmä järjestää myös alueellista peruskoulutusta autismikirjosta, jolloin tiedon välittäminen on turvattu myös jatkossa.

Vaikuttavuus kuntatasolla

Asiakkaiden tarpeet

Keski-Uudenmaan kuntien sosiaalityö on saanut tietoonsa uusia asiakkaita, jotka tarvitsevat erilaisia palveluja. Sosiaalityö on saanut tarkennettua tietoa asiakkaiden tarpeista. Merkittävä palvelujen tuottaja Keski-Uudenmaan alueella on Uudenmaan erityishuoltopiiri, jonka palveluja on KAUAS-hankkeen myötä kehitetty ja monipuolistettu vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita.

Palvelujen saatavuus ja tiedotus

Eri hallintokuntien vastuunjako ja yhteistyömuotoja on selkeytetty useissa kunnissa. Yhteistyökäytännöt Keskuspuiston ammattiopiston kanssa ovat selkeytyneet, mikä edesauttaa opiskelijoiden palvelujen saatavuutta palvelutarpeen ennakoinnin mahdollistuessa. Myös saatu entistä tarkempi tieto palvelutarpeista ja asiakkaiden määrästä helpottaa palvelujen suunnittelua ja määrärahojen varaamista toimintaan. Vertaistuen ja vapaaajan toiminnan käynnistäminen omaistoimintana tuo merkittävän lisän kunnan tarjoamiin palveluihin. Tiedon lisääntyessä myös tiedotusta asiasta on helpompi antaa. Päävastuu tiedottamisesta on kunnan vastuuhenkilöllä, joka on nyt määritelty.

Palvelujen sisäinen arviointi

Autismikirjon tietotaidon lisääntyessä myös arviointi palvelujen laadusta ja määrästä paranee. Kunnan vastuuhenkilön on helpompi arvioida autismikirjoon kuuluvan henkilön erityistarpeita, kun hänellä itsellään on enemmän tietoa asiasta. Asiakaspalautteisiin vastaaminen on parantunut, kun erilaisia vaihtoehtoja on enemmän.

Kustannukset

Kunta vastaa pääosin palvelujen kustannuksista, jonka vuoksi hyvä ennakointi palvelujen määrässä on tärkeää. Osa autistisista henkilöistä tarvitsee kalliita erityispalveluja, joihin kunnan täytyy varautua talousarviossaan. Joidenkin palvelujen käytöstä asiakailta peritään palvelumaksuja.

Länsi-Uudenmaan kunnat
Uudenmaan erityishuoltoapiiri
Marjo Varsa

KAUAS-hanke Länsi-Uudenmaan kunnissa

KAUAS-hankkeessa oli mukana viisi Länsi-Uudenmaan kuntaa: Hanko (1.7.2002 alkaen), Karjaa, Kauniainen, Lohja ja Pohja. Länsi-Uudenmaan osahankkeen projektityöntekijä aloitti 1.1.2002 ja hän työskenteli Uudenmaan erityishuoltoapiirin kuntayhtymässä.

Yksilötason toiminta

KAUAS-hankkeen pilottiryhmään kuuluivat Keskuspuiston ammattiopistossa opiskelevat autistiset ja Asperger-oppilaat. Oppilaiden joukossa ei ollut yhtään Länsi-Uudenmaan kunnista kotoisin olevaa opiskelijaa. Yhteydenottoja on tullut muilta autismikirjoon kuuluvilta henkilöiltä tai heidän lähiyhteisöiltään. Usein yhteydenotot ovat liittyneet erilaisiin ongelmatilanteisiin, joiden selvittämiseen on haluttu neuvontaa.

Länsi-Uudenmaan kunnat tekivät syksyllä 2002 oman palvelutarvekyselyn. Kyselyyn vastaamisen vaihtoehtona oli projektityöntekijän tekemä haastattelu kyselyn pohjalta. Muutama henkilö halusi henkilökohtaisen haastattelun lomakkeen täyttämisen sijaan.

Paikallinen toiminta

Autismikirjoon kuuluvien asiakkaiden määriä selvitettiin mm. HUSin asiakasmääräselvityksen avulla. Länsi-Uudenmaan kuntien henkilöstöä osallistui koko hankkeen järjestämiin koulutustilaisuuksiin. Lisäksi omaa koulutusta järjestettiin omaisille henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta ja peruskoulujen opettajille autismin perustiedosta. Koulutuksiin kutsuttiin laajemmin Länsi-Uudenmaan kuntien edustajia, eli myös kuntia, jotka eivät olleet mukana KAUAS-hankkeessa. Kuntiin on jaettu kuusi tietokansiota eri hallintokuntiin. Hallintokuntien yhteistyö on käynnistynyt hankkeen aikana ja erityisesti yhteistyötä rakennettiin työvoimatoimistojen kanssa. Palvelutarvekyselyn ja hankkeesta saatujen kokemusten pohjalta on laadittu kuntiin suositukset tärkeimmistä kehittämiskohteista. Suositukset on lähetetty kunnan eri hallintokuntiin ja luottamushenkilöille.

Alueellinen toiminta

Länsi-Uudenmaan osahankkeessa on mukana viisi kuntaa, joten alueellinen yhteistyö on ollut koko hankkeen ajan toiminnassa mukana. Länsi-Uudenmaan alueella oli oma ohjausryhmä, jossa oli kaikkien kuntien, omaisten ja Uudenmaan erityishuoltoapiirin edustajat. Ohjausryhmässä käsiteltiin mm. palvelujen järjestämistä ja palvelutarpeita mm. koulunkäynnissä, työtoiminnassa ja asumisessa. Kuntien välinen yhteistyö jatkuu tilanteiden ja asiakkaiden tarpeiden mukaan.

Länsi-Uudenmaan alueella tehtiin oma palvelutarvekysely syksyllä 2002. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 22, joista oli mahdollista saada hyvinkin selkeitä sekä alueellisia että paikallisia kehittämiskohteita. Paikallislehdissä on ollut tietoa hankkeesta.

Vaikuttavuus kuntatasolla

Asiakkaiden tarpeet

Länsi-Uudenmaan kunnissa on tiedostettu entistä paremmin autismikirjoon kuuluvat kuntalaiset. Erityisesti tietoisuus on herännyt koulutoimessa ja sosiaalitoimessa. Tietoisuuden lisääntyessä palvelutarpeeseen vastaamisen suunnittelu on käynnistynyt. Uusia asiakkaita on tullut tietoisuuteen ja epäselville asioille on löytynyt selitys tietoisuuden lisääntyessä.

Palvelujen saatavuus ja tiedotus

Eri hallintokuntien vastuunjako ja yhteistyömuotoja on selkiytetty kunnissa. Myös tarkennettu tieto palvelutarpeesta ja asiakkaiden määristä helpottaa palvelujen suunnittelua ja määrärahojen varaamista toimintaan. Hankkeen aikana tiedotus on kulkenut rinnan palvelutarvekyselyn kanssa. Päävastuu tiedottamisesta on kunnan vastuuhenkilöllä, joka on nyt määritelty.

Palvelujen sisäinen arviointi

Autismikirjon tieto/taidon lisääntyessä myös arviointi palvelujen laadusta ja määrästä paranee. Kunnan vastuuhenkilön on helpompaa arvioida autismikirjoon kuuluvan henkilön erityistarpeita, kun hänellä on itsellään enemmän tietoa asiasta.

Kustannukset

Kunta vastaa pääosin palvelujen kustannuksista, jonka vuoksi hyvä ennakointi palvelujen määrässä on tärkeitä. Osa autistisista henkilöistä tarvitsee kalliita erityispalveluja, joihin kunnan täytyy varautua talousarviossaan. Joidenkin palvelujen käytöstä asiakailta peritään palvelumaksuja.

Vantaan sosiaali- ja terveystoimisto, kehitysvammahuolto

Tuula Jäderholm

Kehitysvammahuollon psykologi

KAUAS – hanke Vantaalla

Vantaalla tehtiin sosiaali- ja terveysjohtajan toimeksiannosta v:ina 1999–2000 autismikirjoon kuuluvien henkilöiden palvelujärjestelmää koskeva kartoitus. Kyselyn pohjalta toimenpide-ehdotuksiksi kirjattiin mm. palveluohjaajan saaminen ko. ryhmää varten, tiedon ja yhteyksien lisääminen eri toimijoiden välillä, erilaisten tilapäishoitomuotojen ja vapaa-ajan toimintamahdollisuuksien järjestäminen sekä koulutukseen, työhön ja asumiseen liittyvien palveluiden kehittäminen.

Kauas-hanke on tarjonnut hyvän jatkotyöskentelyfoorumia autististen ja Asperger -henkilöiden palvelujen kehittämiseksi ja järjestämiseksi. Vaikka hankkeen pääpaino on ollut palvelupolkujen ja -verkostojen rakentamisessa Keskuspuiston ammattiopistossa opiskeleville autistisille ja Asperger -nuorille, on hankkeen nimissä tai toimesta järjeste-

tyt koulutus-, tutustumis- ja toimijoiden tapaamistilaisuudet tuoneet autismikirjon problematiikan monipuolisesti eri sidosryhmien tietoisuuteen ja myös käytännön työhön.

Ennen hankkeen alkamista Vantaalla oli jo tehty päätös ohjaajan toimen perustamisesta autististen ja Asperger –henkilöiden palveluohjaukseen. Palveluohjaaja aloitti työnsä lokakuussa 2001. Hän on tehnyt puolet työajastaan Kauas-hankkeessa Vantaan koordinaattorina. Ennen hänen toimensa alkamista Vantaalla allekirjoittanut työskenteli sekä koordinaattorin tehtävässä että ohjausryhmässä. Osuuteni olen hoitunut omaan työhöni sisältyneenä.

Keskuspuiston ammattiopiston rooli on ollut vahva projektissa. Sillä on ollut polkujen aukomisessa selkeä suunnitelma. Projektin rahoituksella asioita on ollut joustavaa viedä eteenpäin. Kunnan resurssoinnissa on kuitenkin olemassa tietyt realiteetit, niin ajallisesti kuin henkilöstönkin osalta, joten hyvästä tahdosta ja yrityksistä huolimatta aina ei pystytä ajallaan vastaamaan syntyneisiin tarpeisiin.

Sidosryhmien (sivistys-, sosiaali- ja terveystoimet, Kela, työvoimahallinto) yhteydenpito on projektin myötä lisääntynyt ja asiakaslähtöisyys näin korostunut. On pystytty luomaan yhteisiä käytäntöjä ja yhteistyöstä on tullut luonteva tapa toimia. Peijaksen sekä Lasten ja nuorten sairaaloiden kanssa on sovittu, että niistä otetaan yhteyttä palveluohjaajaan autismikirjioon kuuluvien asiakkaiden asioissa.

Keskuspuiston ammattiopistossa työhön valmentavassa koulutuksessa oleville on hankkeen perustavoitteen mukaan rakennettu henkilökohtaisesti palvelupolut. Joidenkin kohdalla palvelut toteutuvat suunnitellusti, mutta joidenkin osalta saattaen siirtäminen ei todennäköisesti onnistu suunnitellulla aikataululla.

Tulevaisuudesta

Palveluohjaaja jatkaa työtään Kauas-projektin päätyttyä kokoaikaisesti autismikirjioon kuuluvien vantaalaisten parissa. Tulevassa budjetoinnissa on aiempaa yksityiskohtaisemmin ja ennakoitavammin otettu huomioon autististen ja Asperger –henkilöiden palvelujen tarpeet. Tavoitteena on huomioida kunkin tarpeet elämän eri vaiheissa jo suunnittelussa ja viedä niitä eteenpäin niin, että kunkin elämä toteutuisi omista lähtökohdistaan mahdollisimman täysipainoisesti. Palveluohjaajan rooli asiakkaan, hänen perheensä ja sidosryhmien välillä on keskeinen tässä prosessissa. Palveluohjaajan tukena on kehitysvammahuollon moniammatillinen kuntoutustyöryhmä, johon kuuluvat lääkäri, psykologi, kotihoidonohjaajat sekä puhe- ja fysioterapeutit.

KAUAS -HANKKEEN KUNTATYÖNTEKIJÖIDEN SUOSITUKSET KUNTIEN TÄRKEIMMIKSI KEHITTÄMISKOHTEIKSI:

- 1. Kunnat varautuvat erilaisia palveluja tarvitsevien autististen ja Asperger henkilöiden lukumäärän kasvuun**
  - Tällä hetkellä 7–12 -vuotiaiden lasten ikäluokka
- 2. Erityishuollon lisäksi kehitetään muita palveluvaihtoehtoja**
  - Suuri osa autistisista tai Asperger asiakkaista ei kuulu kehitysvammahuoltoon
- 3. Palvelun myöntämisen perusteena on tarve, ei ainoastaan lääkärin toteama diagnoosi**
  - Rajatuissa tilanteissa esim. vammaispalvelulain mukaisten etuuksien myöntäminen kohderyhmälle on perusteltua
- 4. Palvelusuunnitelmia laaditaan nykyistä useammin**
  - Palvelusuunnitelmien kautta kunnat saavat konkreettista tietoa palvelutarpeesta ja voivat varautua siihen talousarviota suunnitellessaan
- 5. Vastuu kohderyhmän palveluista ja asiakkaiden neuvonnasta on selkeästi määritelty**
  - Kohderyhmän palveluista vastaavat saavat tehtävänsä koulutusta ja työskentelytapa on palveluohjauksellinen
- 6. Tilapäishoitomahdollisuuksia lisätään**
  - Tilapäishoidon vaihtoehtoja on enemmän, eri ikäisille käyttäjille suunnattuna ja lisäksi koululaisten loma-ajoiksi järjestään hoitomahdollisuuksia
- 7. Edistetään tukihenkilötoimintaa yhteistyössä järjestöjen kanssa**
  - Kevyellä tuella voidaan ehkäistä asiakkaiden tilanteen kriisiytyminen
- 8. Autististen ja Asperger henkilöiden palvelut toteutuvat 'saattaen siirtäen'**
  - Siirtymätilanteisiin varaudutaan hyvissä ajoin tekemällä kirjallinen suunnitelma ja kiinnitetään erityistä huomiota lapsen siirtymiseen ala-asteelta yläasteelle
- 9. Suunnitellaan uusia työllistämistapoja Asperger henkilöille**
  - Edistetään tuetun työn mahdollisuuksia ja koulutetaan työvalmentajia
- 10. Asumispalvelujen määrää ja vaihtoehtoja lisätään**
  - Kehitetään erityisesti Asperger henkilöille tarkoitettuja asumisratkaisuja

KUNTATYÖNTEKIJÖIDEN YHTEENVETO NYKYTILANTEESTA

Yhteenveto on laadittu vuosina 2001–2002 toimineen Euroopan sosiaalirahaston osittain tukeman KAUAS -hankkeen aikana tehtyjen selvitysten ja saadun kokemuksen pohjalta. KAUAS -hankkeessa oli mukana yhteensä 15 kuntaa (Espoo, Helsinki, Vantaa, Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula, Hanko, Karjaa, Kauniainen, Lohja ja Pohja). Kuntien alueella työskenteli yhteensä viisi projektityöntekijää siten, että Keski-Uudellamaalla (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo ja Tuusula) ja Länsi-Uudellamaalla (Hanko, Karjaa, Kauniainen, Lohja ja Pohja) toimi kummallakin alueella yksi projektityöntekijä.

KAUAS -hankkeen toteuttamaan, autistisille ja Asperger- henkilöille ja heidän perheilleen kohdistettuun palvelutarvekyselyyn, vastasi 263 henkilöä. Kyselyn tarkoituksena oli kerätä tietoa autististen ja Asperger-henkilöiden sekä heidän läheistensä tämän hetkisistä palveluista sekä palvelutarpeesta. Kyselyn toteuttamisvaiheessa oli teknisiä ongelmia ja vastanneiden ikäjakaumasta onkin havaittavissa, ettei kysely tavoittanut aikuisia autistisia tai Asperger-henkilöitä. Edellä mainituista rajoituksista huolimatta kyselyn pohjalta voi nostaa esiin kehittämiskohtia ja toisaalta myös alueita, joilla kunnat ovat pystyneet vastaamaan palvelutarpeeseen.

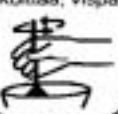

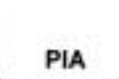

KAUAS -hankkeen ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) Lasten ja nuorten sairaalan neurologisen toimialan kanssa yhteistyössä tekemä selvitys autistiseen kirjoon kuuluvista potilaista 1997–2001 kartoitti lastenneurologisen toimialan seurannassa olleiden autistiseen kirjoon kuuluvien potilaiden lukumäärän ja jakautuman eri kuntien välillä. Tämä selvitys antaa autististen lasten osalta melko luotettavan kuvan joukon lukumäärästä koko Uudellamaalla. Muiden diagnoosien osalta luvut ovat suuntaa antavia ja todennäköisesti todellisia huomattavasti pienempiä.

Lukumääriä

HUS Lasten ja nuorten sairaalan lastenneurologisen toimialan kanssa yhteistyössä tehdyn selvityksen mukaan yksikön seurannassa oli vuosina 1997–2001 yhteensä 742 autistiseen kirjoon kuuluvaa lasta ja nuorta. Potilaiden diagnoosina oli autismi, epätyypillinen autismi, Aspergerin oireyhtymä, Rettin oireyhtymä, disintegratiivinen kehityshäiriö, valikoiva puhumattomuus eli mutismi tai Touretten oireyhtymä.

Koululaiset

Kuntien kannalta on merkittävää, että selvityksen mukaan 7–12 -vuotiaiden koululaisten osuus diagnoosin saaneista asiakkaista oli erityisen suuri. Yhteensä 742 seurannassa olleesta potilaasta 438 eli noin 60 prosenttia kuului tähän ikäryhmään. Mikäli lasketaan yhteen kaikki oppivelvollisuusikäiset 7–17 -vuotiaat lapset ja nuoret, suhteellinen osuus kaikista seurannassa olleista on noin 80 prosenttia (596/742). Tästä joukosta oppivelvollisuusikäisiä autistisia henkilöitä oli yhteensä 220. Selvityksen perusteella arvioituna Uudellamaalla on yhteensä noin 330 autistista henkilöä.

PÄIVÄPORTTI				
9:00 - 10:00	 			
10:00 - 11:30		tietokone 		
11:30 - 12:00				
12:00 - 14:00				
14:00 - 14:30	 			
16:00 - 18:00		kävellä 		
				
18:00 - 19:30	 			
				
				
				
n. 22:00				
				
				
				

Käsitystä ala-asteikäisten suhteellisesti muita ikäryhmiä suuremmasta lukumäärästä vahvistaa KAUAS -hankkeen toteuttama palvelutarvekysely, johon vastasi yhteensä 263 henkilöä. Vastanneista noin 43 prosenttia (127/263) oli 6–12 -vuotiaita. Mikäli lasketaan yhteen kaikki 6–12- ja 13–16 -vuotiaat, heidän suhteellinen osuutensa vastanneista on noin 60 prosenttia (164/263). Osittain palvelutarvekyselyyn vastanneet henkilöt ovat todennäköisesti samoja kuin HUS Lasten ja nuorten sairaalan neurologisen toimialan seurannassa olleet henkilöt.

Palvelutarve

KAUAS-hankkeen aikana saatu kokemus on osoittanut, että autistiset henkilöt tarvitsevat päivittäisestä elämästä selviytyäkseen huomattavan määrän palveluja. Asperger henkilöiden avuntarve vaihtelee huomattavasti eri yksilöillä, kaikki kuitenkin tarvitsevat jonkinlaisia räätälöityjä tukitoimia. Varsinaisia 'Asperger - palveluja' ei tällä hetkellä ole olemassa. Ottaen huomioon edellä mainitun 7–12-vuotiaiden ikäryhmän koko ja Aspergerin oireyhtymän ilmiselvä alidiagnosointi, kuntien on hyvä varautua jo ennalta tämän ryhmän palvelutarpeessa.

Onnistumisia

Kokemukset

Palvelutarvekyselyn perusteella kunnissa oli osittain jo onnistuttu vastaamaan autististen ja Asperger henkilöiden palvelutarpeeseen. Kyselyn perusteella vastanneista neljänneksellä (28/116) oli pääsääntöisesti myönteisiä kokemuksia palveluista ja niiden määrästä. Toisaalta toinen neljännes koki palveluista tiedottamisen ja palvelujen määrän riittämättömäksi. Vastanneet pitivät tärkeinä palvelujen asiakaslähtöisyyttä, jatkuvuutta sekä palvelusuunnitelman tekoa. Yhteensä 157 henkilöä 263:sta vastaajasta oli kertonut mielipiteitään perheiden tukitoimista. Kolmannes vastanneista oli tyytyväisiä perheille kohdistettuihin palveluihin.

Kouluun siirtyminen

Kyselyyn vastanneista autistisista asiakkaista jopa 80 % oli tyytyväisiä tapaan, jolla lapsen siirtyminen päiväkodista kouluun oli hoidettu. Vastausten perusteella vaikuttaisi siltä, että Asperger-lasten osalta kouluun siirtyminen ei kuitenkaan ole yhtä mutkatonta, sillä tyytyväisiä oli vain 40 % vastanneista. Niistä vastanneista, jotka olisivat kaivanneet enemmän asiantuntija-apua, suurin osa oli Asperger-lapsen vanhempia. Myönteistä oli kuitenkin, että kyselyyn vastanneista koululaisista yli 90%:lla oli mahdollisuus erityiseen tukeen. Toisaalta projektin aikana saatu kokemus on osoittanut, että Asperger-oppilaiden vaikeudet alkavat tyypillisesti yläasteella aineopetuksen alkaessa.

Aamu- ja iltapäivähoito

Kyselyn perusteella vaikuttaisi siltä, että koululaisten aamu- ja iltapäivähoito pääsääntöisesti vastaa tarvetta. Toisaalta on huomattava, että hoitotarvetta ei ole silloin, jos toinen vanhemmista toimii kokopäivätoimisena omaishoitajana.

Koulutus

Yhteensä 86 kyselyyn vastanneesta aikuisesta suurin osa (74/86) oli peruskoulun jälkeen osallistunut vähintään ammattiin valmentavaan koulutukseen (AVA-koulutus).

Toimeentulo

Myönteisenä voi pitää sitä, että suurimmalla osalla aikuisista autistisista tai Asperger henkilöistä toimeentulo on turvattu eläkkeellä (noin 69 %). Autistisista vastaajista yli 90 % sai eläkettä ja Asperger henkilöistä hieman yli puolet. Toisaalta tämä saattaa merkitä työmahdollisuuksien puutetta. Suurin osa työelämässä olevista henkilöistä työskenteli työkeskuksessa.

Kehittämiskohteita

Erityishuollon vaihtoehto

Palvelutarvekyselyyn vastanneista autistisista henkilöistä noin 55 % oli erityishuollon asiakkaita. Aspergerin oireyhtymä- diagnoosin saaneista 13 % kuului kehitysvammahuoltoon. Nämä luvut vahvistavat projektin aikana muodostunutta käsitystä siitä, että autistisista henkilöistä suurin osa ei ole, ennako-oletuksista poiketen, saanut tai halunnut kehitysvammahuollon asiakkuutta.

Asperger henkilöt eivät pääsääntöisesti ole kehitysvammaisia. Erityishuoltolain perusteella myönnetty palvelut ovat kuitenkin kattavia ja esimerkiksi tilapäishoito ja asumisharjoittelu ovat hankkeesta saadun kokemuksen mukaan erittäin tärkeitä palveluja myös Asperger asiakkaille. Edellä mainitun pohjalta kuntien tulisi huomata, ettei autististen ja Asperger henkilöiden palvelutarpeeseen voida vastata kehittämällä ainoastaan erityishuoltoa.

Vammaisten palvelut

Olenainen kriteeri palvelun myöntämiselle tulee olla sen tarve, ei tietty diagnoosi. Palvelutarvekyselyn mukaan vammaispalvelulain mukaisia etuuksia autistisista henkilöistä käytti noin 70 % ja noin 59 % Asperger-asiakkaista. Esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan käyttö rajatuissa tilanteissa saattaa joidenkin Asperger-henkilöiden kohdalla olla perusteltua. Kuntien olisikin hyvä kiinnittää huomiota tämän ryhmän tarvitsemiin tukitoimiin ja kehittää niitä edelleen.

Terapia

Palvelutarvekyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että terapian saaminen aiheuttaa autistisen kirjon asiakkaille ongelmia. Vastanneista 30 % (70 henkilöä) ilmoitti, ettei saanut terapiaa tarpeestaan huolimatta. Toisaalta kuitenkin noin puolet kohderyhmästä ilmoitti tällä hetkellä saavansa jotakin terapiaa.

Sopeutumisvalmennus

On huolestuttavaa, että kyselyn mukaan jopa 71 % (177/249) vastanneista ei ollut käynyt sopeutumisvalmennuskurssilla. Vastausten perusteella sopeutumisvalmennuskurssia saatetaan joutua odottamaan joko siksi, ettei niitä ole tarjolla tai koska KELA ei myönnä tukea osallistumiseen. Toisaalta on huomattava, että kurssveja oli runsaimmin käytynä vanhimmalla ikäluokalla 30–64-vuotiailla ja kyselyn vastanneiden ikäjakauma oli painottunut nuorempiin henkilöihin.

Palvelusuunnitelma

Palvelutarvekyselyn perusteella palvelusuunnitelmia oli tehty eniten Helsingissä, kuitenkin vain noin 42 prosentille vastanneista. Palvelusuunnitelman avulla voidaan havainnollistaa asiakkaan tilannetta ja selvittää eri toimijoiden välistä työnjakoa. Kyselyn palautteen perusteella asiakkaat pitivät palvelusuunnitelman tekemistä erityisen tärkeänä ja niiden tekemiseen tulisi kunnissa kiinnittää erityistä huomiota. Palvelusuunnitelman avulla kuntien on mahdollista ennakoida tulevaa palvelutarvetta ja varautua siihen talousarviossaan. Projektin aikana saadun kokemuksen perusteella palvelusuunnitelman laatiminen on erityisen tärkeää asiakkaan elämän suurissa muutosvaiheissa, kuten koulusta työelämään siirtymisessä. Palvelusuunnitelmasta tulee sitä onnistuneempi, mitä paremmin eri hallintokuntien välinen yhteistyö toimii.

Tiedotus

Kyselyyn vastanneet (137/263) kertoivat saaneensa eniten tietoa palveluista ja tukimuodoista terveydenhuollon yksiköistä. Erityisen merkittävä rooli oli HUS:n Lasten ja nuorten sairaalan neurologisella toimialalla. Asiakkaat toivoivat erityisesti kirjallista tietoa postitse (ensitietopaketti), aikaisempaa aktiivisempaa otetta viranomaisilta, henkilökohtaista neuvontaa sekä tietoa heti diagnoosin saamisen jälkeen.

Projektityöntekijöiden kokemuksen mukaan on tärkeää kouluttaa henkilökunta ymmärtämään tämän erityisryhmän tarpeita. Lisäksi kohderyhmän palvelujen järjestäminen täytyy olla selkeästi määritelty tietyn henkilön tai tahon vastuulle.

Tilapäishoito

Palvelutarvekyselyn perusteella (157/263) nousi selkeästi esiin tilapäisen hoitoavun tarve. Sama on havaittu myös käytännön työssä. Lisäksi keskustelu- tai vertaisapu koettiin tärkeäksi, kuten myös mahdollisuus tukihenkilöön tai -perheeseen. Lisäksi noin 60 % kouluikäisten lasten vanhemmista ilmoitti hoitotarpeesta koulujen loma-aikoina.

Koulutus

Kyselyn avulla saatiin palautetta 86 aikuisen autistisen tai Asperger-henkilön tilanteesta. Tässä ikäryhmässä siirtymä koulusta jatko-opiskeluun oli tuottanut suuria vaikeuksia. Erityisesti Asperger-nuorten oli vaikea saada riittävästi tukea ja asiakkaat pitivät Asperger-henkilöiden saamaa tukea riittämättömänä, koulutuspaikkojen määrää liian pienenä sekä tiedotusta liian vähäisenä.

Työ

Yhteensä 86 vastanneesta autistisista henkilöistä yli 90 % ja Asperger-henkilöistä hieman yli puolet sai eläkettä. Suurin osa työelämässä olevista henkilöistä työskenteli työkeskuksessa. Projektityöntekijöiden kokemuksen mukaan Asperger-henkilöt haluaisivat tehdä työtä, joka olisi myös nykyisiä työmahdollisuuksia vaativampaa. He tarvitsevat työllistymiseensä apua ja tukea, mutta heillä useimmiten on realistisia mahdollisuuksia työskennellä avoimilla työmarkkinoilla.

Kokemuksen mukaan Asperger-asiakkaat hyötyvät työvoimatoimistojen erityispalveluista, toimintatavoissa on kuitenkin edelleen kehittämistä. Asiakasryhmän kannalta paras ratkaisu olisi oma, tämän erityisryhmän tarpeisiin keskittynyt, työvalmentaja.

Tukihenkilö

Kyselyn mukaan 138 vastanneesta noin 10 %:lla oli tukihenkilö ja vastanneista 50 % olisi kiinnostunut palvelusta. Projektityöntekijöiden kokemuksen mukaan tukihenkilö olisi monessa tilanteessa riittävä, mutta kuitenkin kevyt tuki Asperger-henkilölle. Esimerkiksi erilaisissa asiointitilanteissa tukihenkilö voisi toimia sosiaalisena tulkkina.

Vapaa-aika

138 vastanneesta noin neljäsosa toivoi lisää kerhoja ja muita vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia autistisille ja Asperger-henkilöille. Harrastusryhmät koettiin erityisen tärkeäksi siksi, että kohderyhmään kuuluvat voisivat tutustua vertaisiinsa. Projektityöntekijöiden kokemuksen mukaan autististen ja Asperger-asiakkaiden vapaa-aika jää usein tyhjäksi, joka saattaa aiheuttaa ongelmia.

Asuminen

Autististen henkilöiden asuminen on useimmiten järjestetty kunnissa erityishuollon palveluna. Koska enemmistö AS-henkilöistä ei kuulu erityishuollon piiriin, tukea tarvitsevien asiakkaiden asuminen on käytännössä osoittautunut ongelmalliseksi. Asperger-asiakkaiden avun ja tuen tarve vaihtelee huomattavasti ja osa saattaa tarvita vähintään ohjattua asumista, jolloin henkilökunta on paikalla kahdeksan tuntia vuorokaudessa.

Kuntien asumispalveluja tulisi kehittää siten, että myös erityishuoltoon kuulumattomilla asiakkailta on mahdollisuus joustaviin ja nykyistä enemmän vaihtoehtoja tarjoaviin asumispalveluihin. Enemmistö AS-asiakkaista todennäköisesti kykenee melko itsenäiseen asumiseen, mikäli heillä on mahdollisuus saada riittävästi apua ja tukea asumisen ongelmakohtissa. Useimmiten riittävä tuki voitaisiin turvata esimerkiksi kehittämällä kotipalvelua.

3.3 Yhteistyö vahvuutena

Yhteistyö oli projektin toimintatapa. Yhteistyökunppaneita etsittiin aktiivisesti ja toimintoja kehitettiin yhdessä. Yhteistyökunppaneista Rinnekoti-Säätiö kertoo kokemuksistaan hanke-yhteistyössä.

3.3.1 Rinnekoti-Säätiö ja Kauas-hanke

Rinnekoti-Säätiö
Markus Kaski
Ylilääkäri
Esa Chydenius
Psykologi

Rinnekoti-Säätiö on ollut alusta lähtien KAUAS-hankkeessa ja sen suunnittelussa mukana.

KAUAS-hanketta suunniteltaessa oli ajatuksena mm. resurssikeskuksen ja kriisipalvelun organisoiminen. Projektin rahoituspäätös oli huomattavasti vaatimattomampi kuin mitä oli anottu. Näin ollen sekä resurssikeskus- että kriisipalvelu jäivät toteutumatta KAUAS-hankkeen puitteissa.

Huhtikuussa 2002 aloitti autistien akuuttipalveluja kehittävä AUKI-projekti Rinnekoti-Säätiön toteuttamana. Etelä-Suomen lääninhallitus hallinnoi ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä työministeriö rahoittavat AUKI-projektia.

Resurssikeskuksen ideaa on pyritty toteuttamaan osana Rinnekoti-Säätiön normaalia toimintaa, Rinnekodissa poliklinikkapalveluiden ja erityiskouluilla sekä Uudenmaan erityishuoltopiirin aluekeskuksissa konsultaatiopalveluiden piirissä. Rinnekoti on järjestänyt myös lyhytaikaisia tutkimus- ja kuntoutusjaksoja autistisille henkilöille sekä niille, joilla on Aspergerin oireyhtymä. Rinnekoti-Säätiön ylläpitämään palvelukokonaisuuteen kuuluvat myös Onnimanni-niminen hoitokoti nuorille aikuisille, asumispalveluja eri asuntoloissa, RK-tiimi Espoossa ja perusopetusta (EHA 2) antava Rinnekodin koulu. Koulussa on yksi kuuden lapsen opetusryhmä myöskin autistisille lapsille. Oppilaat tulevat joko omista kodeistaan tai Rinnekodista.

Rinnekoti-Säätiön perustama RK-tiimi tarjoaa erityispäivätoimintaa espoolaisille nuorille, joilla on oireena autismi. RK-tiimi aloitti toimintansa kesällä 2000. Toimintaan osallistuu Keskuspuiston ammattiopistossa opiskelunsa päättäneitä nuoria. Tavoitteena on erityisesti kommunikaatio- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen sekä mahdollisimman itsenäinen työskentely sekä omissa toimintatiloissa että tavallisilla työpaikoilla (päiväkodissa, lähikaupassa jne.). Jokaisella RK-tiimin asiakkaalla on yksilöllinen, strukturoitu päiväohjelma.

KAUAS-hankkeen tulostavoitteiden saavuttaminen

Rinnekodin näkökulmasta palveluverkostojen luominen Keskuspuiston ammattiopistossa opiskeleville autisti- ja Asperger-nuorille näyttäisi toteutuneen melko hyvin. Myös toimijoiden sitoutuminen näyttää onnistuneen. Järjestetty koulutus on osaltaan auttanut tiedon saatavuutta ja verkottumista; palveluohjaajat ovat rakentaneet lähiverkkoja ja toimineet vastuuhenkilöinä kuntatasolla.

Rinnekoti on omalta osaltaan pyrkinyt palvelemaan kohderyhmää omissa toiminnoissaan. Huhtikuussa 2002 alkanut vuoden kestävä AUKI-projekti on ollut käytettävissä nimenomaan autisti- ja Asperger -nuorille ja aikuisille pääkaupunkiseudulla ja Keski-Uudellamaalla.

Mitä hyötyä sidosryhmille?

KAUAS-hanke on toiminnallaan yhdistänyt eri toimijoita sekä jakanut tietoa koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa. Alunperin KAUAS-hankkeeseen ajateltu kriisipalvelu, jota AUKI-projekti on lähtenyt toteuttamaan, on saanut hankkeelta kontaktipintaa, joka on helpottanut toiminnan aloittamista.

Tulevaisuus

KAUAS-hankkeen myötä aloittaneet palveluohjaajat Espoossa ja Vantaalla jatkavat toimintaansa autisti- ja Asperger -henkilöiden sekä heidän perheidensä parissa.

Akuuttipalvelua mm. KAUAS-hankkeen ryhmälle toteuttava AUKI-projekti jatkaa toimintaansa 31.3.2003 saakka. Tämän jälkeisestä ajasta ei ole vielä sopimuksia. Akuuttipalvelujen toteuttamistapa hahmottuu projektissa saatavien kokemusten perusteella. Olemassa olevat lähipalvelut vaativat kehittämistä ja asiakkaille näkyviksi tekemistä. Millä tavoin tukena tarvittava erityisosaaminen ylläpidetään ja integroidaan lähipalveluihin on selvitettävä.

3.3.2 Yhteistyö koulun kanssa

Autisti- ja Asperger-nuorten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus toteutettiin Keskuspuiston ammattiopiston autismiin keskittyneissä toimipaikoissa Helsingissä, Keravalla ja Porvoossa. Koulutuksesta laadittiin erillinen raportti KAUAS-hankkeessa (Siren. 2002).

Opiskelijoiden siirtyessä ammattiopistosta jatko-opintoihin, työhön, työtoimintaan tai muuhun toimintaan he tarvitsevat räätälöityä tukea. Asumisen ja vapaa-ajan vieton tuki oli myös tarpeen.

Keskuspuiston ammattiopisto teki jokaiselle opiskelijalle sidosryhmäkartoituksen. Niistä voitiin nähdä useiden opiskelijoiden lähipiirin kapeus. Toisaalta laaja yhteysverkosto ei usein sisältänyt muita vastuuhenkilöitä kuin omaiset. Opiskelijoille tehtiin vuosittain henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat (HOJKS). Suunnitelmissa kirjattiin edistymisen askeleita ja tavoitteiden saavuttamista sekä tulevaisuuden suunnittelua. Sidosryhmäkoonti ja HOJKS-kokouksiin osallistuminen toivat projektityöntekijöille kosketuspintaa asiakkaan palveluverkoston rakentamisessa.

3.3.3 Omaistoiminta

Keskuspuiston ammattiopisto järjesti säännöllisesti omaisille tapaamisia, joissa useimmiten käsiteltiin ajankohtaisia kouluasioita. Näissä tilaisuuksissa esiteltiin KAUAS-hanketta. Mietittiin, mitä hanke voi tuoda perheille ja miten omaiset voivat toimia hankkeessa nuorten itsenäistymistä tukien. Vanhempien odotukset olivat vähäisiä, kun he ajattelivat autististen nuorten tulevaisuutta. Vanhemmat olivat tottuneet taistelemaan nuortensa asioiden hoidossa. Tuntui vaikealta ajatus luopua lapsesta, joka ei enää ollut lapsi. Omaiset ja läheiset ovat autistisen henkilön tärkeä sidosryhmä. KAUAS-hankkeessa nähtiin tärkeäksi omaisten tietojen ja jaksamisen lisääminen. He olivat tärkeä yhteistyökumppani. Suomen autismiyhdistyksellä oli omaisten vertaisryhmä, jossa nuorten ja aikuisten Asperger-henkilöiden omaiset tapasivat kuukausittain. Ryhmä oli avoin ryhmä. KAUAS-hankkeen omaistoiminta aloitettiin tämän ryhmän kanssa yhdessä. Ryhmä otti nimekseen Omaisten klubi, joka oli avoin kaikille omaisille. Omaisten klubi koontui vuosina 2001–2002 Helsingissä 15 kertaa ja Keravalla viisi kertaa. Erikoispsykologi Mika Niskanen oli ryhmän vetäjänä neljä kertaa Helsingissä ja kaksi kertaa Keravalla. Muutoin ryhmän yhdyshenkilönä oli projektipäällikkö. Mika Niskasen vetämien iltojen aiheina olivat: Aikuistumisen ja itsenäistymisen haasteet ja mahdollisuudet, perheiden ja viranomaisten yhteistyö nuoren itsenäistymisen tukemisessa ja vanhempien oma elämä ja voimavarat. Työskenneltiin ryhmissä, mutta klubilaiset kokivat silti saaneensa sanoa sanottavansa. Voimavaroja ja ratkaisuja etsivä toimintatapa koettiin jäsentyneeksi ja tehokkaaksi. Voimavarakilpeen kerättiin elämän haasteet, oma tukiverkosto, kannustavia ajatuksia, keinoja pitää huolta terveydestään ja keinoja luoda itselle hyvä olo. Omaisten klubi teki kaksi kyselyä Autismi- ja Aspergerliitolle. Niissä tiedusteltiin liiton toimia tukihenkilötoiminnan kehittämiseksi ja sopeutumisvalmennuskurssien järjestämiseksi nuorille ja aikuisille autismin kirjoon kuuluville henkilöille ilman, että vanhemmat ovat mukana. Klubin toiminta jatkuu vuonna 2003. Keravalla omaisryhmä päätti perustaa Suomen autismiyhdistyksen alueryhmän, jossa omaisten toiminta jatkuu.

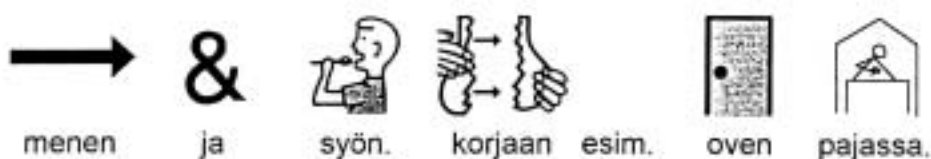
Omaisryhmien tavoitteena oli myös järjestää omaisille ja nuorille yhteistä toimintaa. Järjestettiin kaksi eräretkeä. Osallistujapalautteessa koettiin tärkeäksi saada yhteisiä kokemuksia ja voida välittää omia taitoja nuorelle. Eräretki koettiin palkitsevaksi, kun itse joutui selviytymään varusteiden kantamisesta ja retkimuonan valmistuksesta. Virkistysleiri autistisille ja Asperger-henkilöille pidettiin kesällä 2002. Yhteistyökumppaneita järjestämisessä olivat Suomen autismiyhdistys, Autismi- ja Aspergerliiton Resurssi-projekti ja Vantaan kaupunki. Toimintaa tullaan jatkamaan.

3.3.4 Yhteistoiminta muiden projektien kanssa

KAUAS-hankkeessa kaikki toiminta perustui yhteistyöhön. Kaikkiin toimintoihin etsittiin eri tahoilta juuri kyseiseen tehtävään sopiva ja yhteistyöhön halukas toimija. Yhteistoinnassa jaettiin tehtäviä ja näin vältyttiin päällekkäisiltä kehittämistoimilta. Vuosina 2001 ja 2002 toimineiden autismlan projektien kanssa jaettiin tietoa ja käytiin vuoropuhelua ongelmakohdista. Toisen projektin tekijä toimi työparina yksin työskentelevälle projektityöntekijälle. Autismi- ja Aspergerliiton Resurssi-projektin, Aspergerin syndrooma Pohjois-Suomessa -projektin ja Kommunikaatioprojektin kanssa on tehty yhteistyötä tietoa jakamalla ja yhteisillä toiminnoilla, kuten virkistysleiri ja seksuaalikasvatusseminaari. Autismisäätiön projekti Aspergerin ensi askeleet asumiseen ja työhön ja KAUAS-hanke

PÄIVÄOHJELMA

Elämän hallinta

toimivat kumpikin Asperger-nuorten itsenäistä elämää rakentaen. Projektien työntekijät osallistuivat KAUAS-hankkeen koulutuksiin. Resurssiprojekti käytti KAUAS-hankkeen palvelutarvekyselyn kyselylomaketta omassa tutkimuksessaan Kanta-Hämeessä ja Satakunnassa.

3.3.5 Tietotori

KAUAS-hankkeen menestystuote oli tietotori. Vuonna 2001 tietotori järjestettiin luentotilaisuutena, jossa toimijat esittelivät toimintaansa käyttämällä puheenvuoron ja esittelemällä omaa materiaaliaan. Monet palvelujen käyttäjät ja omaiset tutustuivat toriin. Verkostoituminen ja ihmisten tapaaminen oli torin paras anti.

Vuoden 2002 toritapahtumaan kutsuttiin toimijoita vaihtamaan, jakamaan ja lisäämään tietoa ja hyviä käytänteitä. Erityisesti toivottiin toimintaa havainnollistavaa ja konkreettista materiaalia. Toritila rakennettiin osin autistille sopivasti strukturoiduksi. Toimijat esittelivät tuotteitaan omilla pisteissään. Toimijoiden toistensa tapaamiselle oli aikaa ja tiedonvaihto oli vilkasta. Hyvien käytänteiden vaihto oli aktiivista ja verkostoituminen eteni. Tietotori toi kävijälle laajan kuvan osaamisen monipuolisuudesta ja korkeasta tasosta.

4. Verkoston rakentaminen

KAUAS-hankkeen tehtävänä oli osaamisverkoston rakentaminen. Osaamisverkoston perusta on joukko osaajia. KAUAS-hanke on kouluttanut näitä osaajia, tutustuttanut heitä toisiinsa, rohkaissut heitä tuomaan osaamistaan esiin ja näin valmistellut verkoston rakentamista. Seuraavana vaiheena KAUAS-hanke teki verkoston perustajan starttipaketin (Liite 4). Starttipaketti on alueellisen osaamis/oppimisverkoston rakentamismalli. Mallissa verkosto sijoitettiin toimimaan Keski-Uudenmaan alueelle. Verkoston käyttö tekisi mahdolliseksi tiedon hankinnan ja vaihdon avoimesta yleisöinformaatiosta aina suljettuun asiantuntijatason konsultointiin asiakastyössä asti. Verkostomalli suunniteltiin siten, että verkosto voisi toimia valtakunnallisten verkostojen osana. Verkostoituvien erityispalvelujen hanke ja e-konsultaatiohanke ovat näitä valtakunnallisia hankkeita. Pääjärven kuntayhtymä suunnittelee valtakunnallista Aune-autismiosaajien verkostoa. Sosiaalialan osaamiskeskukset olisivat alueellisten osaajien sijoituspaikkoja ja Autismi- ja Aspergerliittoon sijoittuisi Pää-Aune. Aune-verkoston kehittämistä on esitelty KAUAS-hankkeen ohjausryhmässä ja koulutustilaisuuksissa.

5. Projektin arviointi ja tulevaisuus

KAUAS-hankkeen toteutus oli kaikille osallistuneille oppimisprosessi. Tärkein toimintatapa oli yhteistyö. Yhteistyö oli tärkeä voimavara, mutta myös suuri haaste. Etelä-Suomen lääninhallitus valmisteli läänin vammaispoliittista ohjelmaa saman aikaisesti KAUAS-hankkeen kanssa. Tämä yhteistyö ohjasi projektityön eettisiä pohdintoja, joita projektin edetessä tarvittiin. Valtakunnallisten vammaisten asumisen laatusuositusten valmistelun yleisötilaisuudet ovat ohjanneet käsityksiä esteettömästä ympäristöstä ja palvelujen saavutettavuudesta. KAUAS-hankkeen toteutuksessa on ollut vahvuutena työskentely yhdessä Etelä-Suomen lääninhallituksen kanssa. Sosiaali- ja terveysalan laajat näkemykset ja projektityössä tarpeellinen osaaminen ovat luotsanneet KAUAS-hanketta.

Projektin vahvuus oli selkeä tehtävä; kehittää palveluja autistisille ja Asperger-nuorille. Tehtävä oli myös haastava, sillä ei ollut olemassa malleja mitä noudattaa. Tehtävä oli haastava, sillä henkilöt, joille palveluja kehitettiin, ovat usein vaikeavammaisia. Työ on pitkäjänteistä, se vaatii erityistaitoja ja tuloksia tulee hitaasti.

Projektin vahvuus oli laaja toimijaryhmä, joka toi mukanaan runsaasti monialaista tietotaitoa. Toimijoiden koulutuksella lisättiin osaamista ja näin tuettiin olemassa olevia palveluja ja parannettiin tiedon saatavuutta.

Kunnissa toimijoille tuli kasvot, eli on helpompi lähestyä asioissa kun kasvot ovat tutut. Kunnat valmistelivat suunnitelmat autististen asukkaiden auttamiseen. Palveluohjaus järjestettiin projektikunnissa.

Projekti tuotti Uudenmaan alueelle toi tietoa autismin kirjoon kuuluvista ihmisistä ja mahdollisuuksista ohjata ja kuntouttaa heitä. Voidaan myöntää, ettei tiedetä tarpeeksi asiasta. Tiedonvaihdon verkosto suunniteltiin, mutta toteutusta ei vielä tehty.

Valtakunnallisesti KAUAS-hankkeen vaikutus oli tiedon lisäämisessä ja levittämisessä. KAUAS-hanke kehitti yhteistyön rakentamisen mallin. Voidaan ajatella, että tätä mallia voidaan soveltaa muissakin kunnissa. Huolimatta siitä, että autististen ja Asperger-henkilöiden määrä kunnassa saattaa olla vähäinen, on tärkeää, että tätä tietotaitoa on löydettävissä kunnan sisältä tai kuntien tulisi keskenään verkostoitua siten, että nämä palvelut voidaan yhdessä järjestää.

Toiminnoista tietotori ja sidosryhmien koulutus siirtyvät Keskuspuistonammattiopiston toiminnoiksi.

Suomen autismiyhdistys jatkaa omaisten klubin toimintaa, eräretkien ja leirien järjestämisestä.

Toiminta ruohonjuuritasolla oli projektissa erityisen tärkeää. Lähitoimijat ja paikallinen kehittämistyö olivat avainasemassa palvelujen kehittämisessä. Omaisten kouluttautuminen ja osallistuminen yhteistyöhön tasavertaisina asiantuntijoina tuki muita toimijoita.

LÄHTEET

Hautamäki Marjo, Selvitys Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten sairaalan lastenneurologisen toimialan seurannassa 1.1.1997-31.12.2001 olleiden autistiseen kirjoon kuuluvien potilaiden määrästä, Helsinki 2002.

KAUAS-hankkeen ohjausryhmä, Autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden palvelutarpeiden kartoitus Uudellamaalla, Helsinki 2002.

Seppänen Petri, Autistien työssäoppimiskoulutus, Helsinki 2002.

Siren Raija, Autismin kirjoon kuuluvien opiskelijoiden opetus ja ohjaus Keskuspuiston ammattiopistossa, Helsinki 2002.

LIITE 1**KAUAS-HANKKEEN OHJAUSRYHMÄN JÄSENET**

Leena Ahti leena.ahti@eslh.intermin.fi
Etelä-Suomen lääninhallitus, puheenjohtaja

Pirjo Marjamäki pirjo.marjamaki@stm.vn.fi
Sosiaali- ja terveysministeriö, valvoja

Pirkko Leskinen, Pyhän Sigfridintie, 04130 Sipoo
Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry, omainen, varapuheenjohtaja

Riitta Hakamäki riitta.hakamaki@paajarvenky.fi
Pääjärven kuntayhtymä

Arja Jussila arja.jussila@tuusula.fi
Tuusulan kunta, Keski-Uudenmaan kunnat

Tuula Jäderholm tuula.jaderholm@vantaa.fi
Vantaan kaupunki

Lea Karelo lea.karelo@kuhankoski.inet.fi
Kuhankosken erityisammattikoulu

Markus Kaski markus.kaski@rinnekoti.fi
Rinnekoti-Säätiö

Pirkko Lehikoinen pirkko.lehikoinen@kolumbus.fi
Suomen autismiyhdistys ry, Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry, omainen

Anitta Lindström anitta.lindstrom@nkl.fi
Omainen

Hilkka Mattila hilkka.mattila@merikoski.fi
Merikosken ammatillinen koulutuskeskus

Markku Niemelä markku.niemela@uehp.fi
Uudenmaan erityishuoltopiiri

Pirjo Poikonen pirjo.poikonen@hel.fi
Helsingin kaupunki

Raija Siren raija.siren@invalidisaatio.fi
Keskuspuiston ammattiopisto

Henrietta Valkonen henrietta.valkonen@autismiliitto.fi
Autismi- ja Aspergerliitto ry

Arja Yliluoma arja.yliluoma@espoo.fi
Espoon kaupunki

Harry Yltävä harry.yltava@lohja.fi
Lohjan kaupunki, Länsi-Uudenmaan kunnat

Varajäsenet:

Esa Chydenius esa.chydenius@rinnekoti.fi
Rinnekoti-Säätiö

Marjo Hautamäki marjo.h.hautamaki@hel.fi
Helsingin kaupunki:

Katariina Keskitalo katariina.keskitalo@invalidisaatio.fi
Keskuspuiston ammattiopisto

Pirjo Laatikainen-Bergström pirjo.laatikainen@folkhalsan.fi
Länsi-Uudenmaan kunnat

Ritva Mänttari ritva.manttari@uehp.fi
Uudenmaan erityishuoltopiiri

Osmo Raaska osmo.raaska@espoo.fi
Espoon kaupunki

Tarja Varsila tarja.varsila@vantaa.fi
Vantaan kaupunki

Mirjami Hagman mirjami.hagman@invalidisaatio.fi
KAUAS-hanke, projektipäällikkö, omainen, ohjausryhmän sihteeri

LIITE 2**KAUAS-HANKKEEN PROJEKTITYÖNTEKIJÄT:**

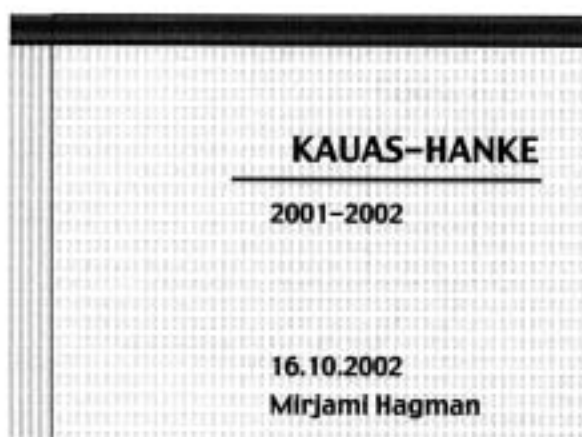
Marjo Hautamäki marjo.h.hautamaki@hel.fi
Projektikoordinaattori, Helsingin kaupunki

Helena Lindell helena.lindell@vantaa.fi
Palveluohjaaja, Vantaan kaupunki

Kaija Lindman-Kieselbach kaija.lindman-kieselbach@uehp.fi
Projektityöntekijä, Länsi-Uudenmaan kunnat

Marjo Tervo marjo.tervo@espoo.fi
Palveluohjaaja, Espoon kaupunki

Marjo Varsa marjo.varsa@uehp.fi
Projektityöntekijä, Keski-Uudenmaan kunnat

PALVELUPOLKUJA JA VERKOSTOJA

- Polkuja kulkevat Keskuspuiston ammattiopistossa opiskelevat autisti- ja Asperger-nuoret
- Polkuja rakentavat opiskelijat, omaiset, kotikunnat ja projektin muut toimijat

HANKKEEN TAVOITTEET

- Palvelupolkujen ja -verkostojen rakentaminen autisti- ja Asperger-nuorille
- Yhteistyöverkostojen luominen
- Horisontaalinen yhteistyö
- Olemassa olevien palveluiden kehittäminen kohderyhmän tarpeisiin

PROJEKTIN TOIMIJAKUNNAT

■ Opiskelijoiden kotikunnat: Espoo, Vantaa ja Helsinki - Keski-Uudenmaan kunnat: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo ja Tuusula	■ Yhteistyökunnat Länsi-Uudenmaan kunnat: Hanko, Kerjava, Kaunialainen, Lohja ja Pohja

MUUT TOIMIJA

■ Keskuspuiston ammattiopisto ■ Kuhankosken erityisammattikoulu ■ Merikosken ammatillinen koulutuskeskus ■ Pääjärven kuntayhtymä ■ Rinnekoti-Säätiö ■ Uudenmaan erityisluottopiiri	■ Omaiset ■ Opiskelijat ■ Autismi- ja Aspergerliitto ry ■ Keski-Uudenmaan kehitysvammaisten tuki ry

TOIMINTA-AJATUS

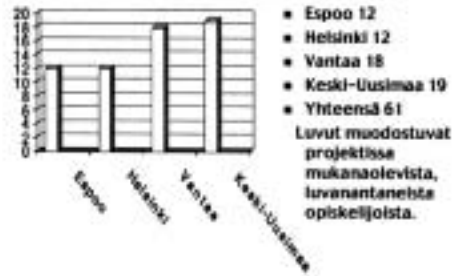
- Toimimme yhteistyössä
- Etsimme palvelupolkuja
- Rakennamme esteetöntä ympäristöä
- Koulutamme osaavaa ja oppivaa henkilöstöä
- Kehitämme yksilöllistä verkostoa kunkin nuoren tueksi
- Lisäämme tiedon saatavuutta autismista ja Aspergerin syndroomasta.

"Kauas mennään askel kerrallaan".

TEHTÄVIEN JAKAUTUMINEN

Keskuspuiston ammattilopisto kouluttaa nuoret ja sidosryhmät.	Kunnat toteuttavat palveluohjauksen ja vastaavat palveluiden saatavuudesta.
Kauas-hanke ja omaisyhdistykset järjestävät vertaistoimintaa omaisille.	K kaikki toimijat osallistuvat palveluiden kehittämiseen, verkostojen muodostamiseen ja toimintatapojen juurruttamiseen.

OPISKELIJAT KOTIKUNNITTAIN 1.1.2002

OHJAUS JA VALVONTA

- Ohjausryhmän pj. Leena Ahti, Etelä-Suomen lääninhallitus
- Talousasioita hoitaa suunnittelija Tarja Äijälä, Etelä-Suomen lääninhallitus
- Ohjausryhmän jäseninä ovat toimijoiden edustajat
- Ohjausryhmän sihteeri Mirjami Hagman
- Projektin valvoja on lakimies Karoliina Korte, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

TYÖNTEKIJÄT

- Palveluohjaaja Hanna Ekman, Espoon kaupunki
- Projektikoordinaattori Marjo Hautamäki, Helsingin kaupunki
- Ohjaaja Helena Lindell, Vantaan kaupunki
- Projektityöntekijä Kaija Lindman-Kieselbach, Länsi-Uudenmaan kunnat
- Projektityöntekijä Marjo Varsa, Keski-Uudenmaan kunnat
- Projektipäällikkö Mirjami Hagman, Kauas-hanke

TOIMINNAN JAKAUTUMINEN

- Kunnat
  - Palvelusuunnitelmien tekeminen
  - Autistien ja as -henkilöiden palveluohjauksen järjestäminen
  - Omlen toimintatapojen muokkaaminen

TOIMINNAN JAKAUTUMINEN Jatkuu

- 2. Omaiset ja läheiset
  - Nuorten aikuistumisen tukeminen: kouluttautuminen ja vertaistoiminta
- 3. Kaikki toimijat
  - Yhteistyön kehittäminen ja toteuttaminen horisontaalisesti

PROJEKTI TOIMII

- Hankeyhteistyö
- Koordinaattorien yhteistyö
- Koulutus lähtötoimijoille
- Tietotori
- Yhteiset hankkeet
- Omaistoiminta
- Tiedottaminen
- Projektien välinen yhteistyö

HAASTEET

- Kartoitukset
- Osaamiskeskusyhteistyö
- Yhteistyö työvoimaviranomaisten kanssa
- Akuuttipalvelut
- Asumispalvelut
- Vapaa-ajan palvelut
- Tiedon saatavuus

KAUAS Verkon perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

Verkon perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto

Mirjami Hagman, Keskuspuiston ammattiopisto
mirjami.hagman@invalidisaatio.fi
Puh. (09) 3507 2041

Jarmo Pulkkinen, Web Fellows Oy
jarmo.pulkkinen@webfellows.fi
Puh. (09) 2517 5213
www.webfellows.fi

Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, www.keskuspuisto.net
1.11.2002

KAUAS Verkon perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

1. Tavoitteet:

- Paikallisen kumppanuusverkon pilotti → tutustutaan, jaetaan tietoa, käytetään asiantuntijakonsultaation välineenä (horisontaalinen yhteistyö). Esim. tukee olemassaolevaa KAUAS-asiantuntijaverkosta, jatkaa alkanutta työtä.
- Palvelun käyttäjällä / tarvitsijalla tietoa tarjolla olevista autismipalveluista
- Osana valtakunnallista verkostoa, joita on tekemällä (esim. AUNE-verkosto)

Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, www.keskuspuisto.net
1.11.2002

KAUAS Verkon perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

2. Verkon perustajan starttipaketista hyötyvät sidosryhmät:

- Kunnan luottamusmiehet, työntekijät ja asiantuntijat
- Palvelujen tuottajat (esim. asumispalvelut, työtoiminta, vapaa-ajantoiminta, koulutus)
- Palvelujen käyttäjien järjestöt (esim. Autismi- ja Aspergerliitto ja Kehitysvammaisten tukiliitto)
- Työnantajat (työllistäjät)
- Tutkimuslaitokset (esim. STAKES, korkeakoulut)
- Seurantaorganisaatiot (STM, lääninhallitus)
- Yhdistykset (vapaa-ajan toimintojen järjestäjät)
- Palvelujen lähikäyttäjät ja omaiset

Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, www.keskuspuisto.net
1.11.2002

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 1. <u>Kunnan luottamusmiehet, työntekijät ja asiantuntijat</u></p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • saadaan tietoa asiakasryhmän tarpeista • käyttäjät oppivat tuntemaan muut toimijatahot ⇒ horisontaalinen yhteistyö esim. kuntien välillä • saa tietoa palveluista • tiedottaminen ja palvelujen markkinointi • antaa tilaisuuden konsultointiin ⇒ mahdollisuus suljettuun, luotettavaan tietojenvaihtoon usean tahon välillä 	
<small>Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net</small>	

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 2. <u>Palvelujen tuottajat</u> (esim. asumispalvelut, työtoiminta, vapaa-ajantoiminta, koulutus)</p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan toimijatahot paremmin ⇒ mahdollistaa uudenlaisen kumppanuuden (uusien toimintatapojen juurrutus) • saa tietoa viranomaisten vaatimuksista ja suosituksista (laadun kehittäminen ja valvonta) • saa tietoa käyttäjien tarpeista • potentiaaliset käyttäjät saavat tietoa palveluista (markkinointi) 	
<small>Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net</small>	

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 3. <u>Palvelujen käyttäjien järjestöt</u> (esim. Autismi- ja Aspergerliitto ja Kehitysvammaisten tukiliitto)</p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan toimijatahot paremmin • saa tietoa palveluista, joita tulisi saada (lakiperusteiset) • saa tietoa viranomaisten vaatimuksista ja suosituksista (laadun kehittäminen ja valvonta) • saa tietoa käyttäjien tarpeista • tiedotus- ja markkinointikanava ⇒ potentiaaliset palvelujen käyttäjät saavat tietoa tarjonnasta • mahdollistaa uudenlaisen yhteistyön 	
<small>Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net</small>	

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 4. <u>Työnantajat</u> (työllistäjät)</p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tarjoaa mahdollisuuden yhteiskunnalliseen vastuunottoon • saa työkaluja vajaakuntoisten työllistämiseen (esim. tuettu työ) • imagohyöty • oppii tuntemaan alan toimijatahot paremmin • antaa tilaisuuden konsultointiin ⇒ mahdollisuus suljettuun, luotettavaan tietojenvaihtoon usean tahon välillä 	
Keskuspuiston ammattiohasto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 5. <u>Tutkimuslaitokset</u> (esim. STAKES, korkeakoulut)</p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan toimijatahot paremmin ⇒ tarjoaa helposti saavutettavan verkoston tutkimusta ja kehittämistä varten • tiedon saaminen ja levittäminen (uusi tiedonvaihdon kanava) • mahdollistaa uudenlaisen yhteistyön (esim. kyselyjä verkossa) • mahdollistaa alueellisen tutkimuksen (esim. ammattikorkeakoulujen alueellinen tutkimusyhteistyö) 	
Keskuspuiston ammattiohasto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 6. <u>Seurantaorganisaatiot</u> (STM, lääninhallitus)</p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppii tuntemaan toimijatahot paremmin ⇒ tarjoaa helposti saavutettavan verkoston alueellista kehittämistä varten • saa käyttöön tehokkaan uuden alueellisen tiedotuskanavan • valvonta helpottuu ja nopeutuu • hyvien käytäntöjen levittäminen 	
Keskuspuiston ammattiohasto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>3. Eri sidosryhmien saamat hyödyt:</p> <p>Sidosryhmä 7. <u>Palvelujen lähikäyttäjät ja omaiset</u></p> <p>Hyödyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • saavat tietoa tarjolla olevista palveluista ja niiden saatavuudesta • saavat tietoa palveluista joihin heillä on oikeus • saavat asiaan liittyvää yleistä tietoa (tietoja ja linkkejä) • oppivat tuntemaan toimijatahot paremmin (esim. saavat tietoa järjestöjen toiminnasta alueellaan) • mahdollisuus palautteen antoon (dialoginen aslakasyhteys) 	
Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö</p> <p>A. Ohje verkoston kokoamisesta</p> <p>B. Www-työympäristö, joka sisältää julkisia, rajattuja ja suljettuja osioita</p> <p>C. Prosessikuvaus ja ohje www-työympäristön käytöstä</p>	
Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
<p>4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö</p> <p><u>A. Ohje verkoston kokoamisesta</u></p> <p>Sisältää:</p> <ul style="list-style-type: none"> • perustelut siitä, kuinka työskentely verkostossa helpottaa ja nopeuttaa omaa työtä • ohjeen siitä, <u>mitä</u> toimijoita rekrytoidaan verkostoon • ohjeen siitä, <u>miten</u> toimijoita rekrytoidaan verkostoon • ohjeen siitä, miten toimijoiden välisiä kumppanuuksia luodaan ja hallitaan sekä työkaluja yhteistyökumppanien välisten sidosten analysointiin (kumppanuus perustuu sopimukseen ja keskinäiseen luottamukseen) 	
Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö

B. Www-työympäristö, joka sisältää julkisia, rajattuja ja suljettuja osioita

3. Työryhmien ja projektien case käsitteilyt (konsultointi), seuranta, keskustelut ja tiedonvaihto yms.

2. Työryhmien ja projektien keskustelut, tiedonvaihto, yhteyshenkilöt yms.

1. Yhteystiedot, artikkeleita, linkit, tietoa palvelutarjoajista, vertaistuen yms.

Keskuspuiston ammattilisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö

Alustava sivukartta:

IT-palvelu Internetissä (harkitus ja perustustyökalut)

AVOIN

RAJATTU

SULJETTU

Keskuspuiston ammattilisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö

C. Prosessikuvaus ja ohje www-työympäristön käytöstä:

Tunnusten hallinnointi:

Verkosta käyttäjät

Käyttöönotto verkkoon jäseneksi

Käyttöönotto verkkoon jäseneksi

Hyväksyntä e-mail

Web Fellows

- tunnuksen luonti
- ryhmän luominen
- tunnuksen laadittaminen sähköpostilla

Terveystyöntekijä, kummi, e-mail, puhelin

Projektipäällikkö

Verkostosta kiinnostunut

www

Keskuspuiston ammattilisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö

C. Prosessikuvaus ja ohje www-työympäristön käytöstä:

Palaute, kysymykset:

The diagram illustrates a feedback loop. On the left, a cloud labeled 'www' represents the network environment. An arrow labeled 'Projektikysymykset' (Project questions) points from the 'www' cloud to a person icon labeled 'Projektipäällikkö' (Project manager). From the 'Projektipäällikkö', an arrow labeled 'Tekninen palaute' (Technical feedback) points to a person icon labeled 'Web Fellows'. From 'Web Fellows', an arrow labeled 'Vastaus' (Answer) points back to the 'Projektipäällikkö'. Another arrow labeled 'Vastaus' points from 'Web Fellows' to an oval labeled 'Verkkoston käyttäjät' (Network users). A third arrow labeled 'Vastaus' points from 'Verkkoston käyttäjät' back to the 'www' cloud.

Keskuspuiston ammattilopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

4. Verkoston perustajan starttipaketin sisältö

C. Prosessikuvaus ja ohje www-työympäristön käytöstä:

Uutiskirjeet:

The diagram illustrates the newsletter process. On the left, a cloud labeled 'www' represents the website. An arrow labeled 'Sisältö' (Content) points from the 'www' cloud to a person icon labeled 'Projektipäällikkö' (Project manager). From the 'Projektipäällikkö', an arrow labeled 'Välitetty' (Forwarded) points to a person icon labeled 'Web Fellows'. From 'Web Fellows', an arrow labeled 'Uutiskirje sähköpostilla' (Newsletter via email) points to an oval labeled 'Verkkoston käyttäjät' (Network users). Below the 'www' cloud, there is a list of content types: Ajankohtaiset uutiset, Keskustelut, Linkit, Palvelusivustot, Yhteystiedot, Käytännöt. To the right of 'Web Fellows', there is a list of services: - kirkon koostaminen, - perustaminen (kirkon), - lähetys, - mittaus, - palautus.

Keskuspuiston ammattilopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS Verkoston perustajan starttipaketti
Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien
autismiosaamisverkosto

5. Verkoston perustajan starttipaketin kokoaminen

Verkoston kokoaminen suoritetaan suunnittelutiimin avulla, jossa on neljä tahoa:

1. Käynnistäjä/aktivoija (alan aktiivinen toimija)
2. Vastuutaho (esim. lääninhallitus, ministeriö...)
3. Projektipäällikkö (operatiivinen vastuu)
4. Tekninen toteuttajapartneri (Web Fellows Oy, Vastuuhenkilö Jarmo Pulkinen, HtM)

Keskuspuiston ammattilopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002 www.keskuspuisto.net

KAUAS 	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
	<h2>6. Verkoston toiminnasta saatujen hyötyjen mittaaminen</h2> <ul style="list-style-type: none"> • Sidosryhmähaastattelut (verkoston toimijatahot) • Lähikäyttäjäkysely verkossa (verkoston toiminnasta saadut kokemukset sekä käytettävyys) • Tehdään yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa
Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.kekuspuisto.net

KAUAS 	Verkoston perustajan starttipaketti Esimerkkinä Keski-Uudenmaan kuntien autismiosaamisverkosto
	<h2>7. Vaiheet ja aikataulu</h2> <p>Vaihe 1. Verkoston käynnistäjän, vastuutahon, projektipäällikön ja rahoittajan löytyminen = suunnittelutiimin muodostaminen</p> <p>Vaihe 2. Suunnittelutiimin tapaaminen ja työskentely</p> <p>Vaihe 3. Tarkennettu toimintasuunnitelma ja aikataulus</p> <p>Vaihe 4. Www-työympäristön rakentaminen ja testaus</p> <p>Vaihe 5. Verkoston käyttäjien yhteystietojen kerääminen ja ryhmien perustaminen</p> <p>Vaihe 6. Aloitusseminaari (kaikki verkoston käyttäjät) = projektin esittely, www-työympäristön käytön opettelu, valokuvaus</p> <p>Vaihe 7. Www-työympäristön käyttö (verkosto) = sisällöntuotanto verkkoon</p> <p>Vaihe 8. Palvelun avaaminen autismipalvelulta käyttäville</p> <p>Vaihe 9. Saatujen hyötyjen mittaaminen → väliraportti</p> <p>AIKATAULU: Vaiheet 1–5 noin 3kk, vaiheet 6–7 noin 6kk</p>
Keskuspuiston ammattiopisto ja Web Fellows Oy, 1.11.2002	www.kekuspuisto.net